Nr 200.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan m. m.; gifven Stockholms slott den 21 april 1911.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att

dels — med uteslutande ur den för akademien för de fria konsterna och konsthögskolan fastställda stat af den däri upptagna professorn i byggnadskonst jämte sagda befattning tillhörande aflöningsförmåner — i staten uppföra ej mindre en professor vid konsthögskolan i arkitektur med en aflöning af 6,400 kronor, däraf 4,400 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, med rätt att efter fem års tjänstgöring erhålla förhöjning i lönen med 600 kronor, än äfven en professor vid konsthögskolan i svensk arkitekturhistoria med en aflöning af 4,600 kronor, däraf 2,500 kronor lön, 1,800 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, med rätt till två ålderstillägg å lönen, hvartdera å 500 kronor, efter respektive fem och tio års tjänstgöring;

dels godkänna i statsrådsprotokollet omförmälda, för åtnjutande af nämnda aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser samt förklara, ej mindre att en hvar, som med eller efter 1912 års ingång tillträder någon af ifrågavarande befattningar vid konsthögskolan, skall vara pliktig att underkasta sig nyssberörda villkor och bestämmelser, än äfven att, därest nuvarande innehafvaren af professorsbefattningen i byggnadskonst vid konsthögskolan icke före viss angifven tidpunkt anmäler, att han vill underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och han icke lagligen kan därtill förbindas, han skall varda bibehållen vid honom dittills tillkommande aflöningsförmåner, äfvensom, i den

mån ej annat föranledes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit honom;

dels till bestridande af undervisning vid konsthögskolan i byggnadsteknik med flera ämnen i staten uppföra ett belopp af 3,000 kronor;

dels höja det i staten upptagna anslaget å 1,000 kronor till elevernas studieresor med 1,200 kronor till 2,200 kronor, däraf högst 400 kronor till ersättning åt läraren vid arkitektelevernas resor;

dels för genomförande af ifrågavarande förändringar i staten öka det under rubriken akademien för de fria konsterna upptagna anslag med 11,200 kronor eller från 90,750 kronor (däraf två reservationsanslag å sammanlagdt 31,900 kronor) till 101,950 kronor (däraf två reservationsanslag å tillhopa 33,100 kronor);

dels ock medgifva, att de professorerna i arkitektur och svensk arkitekturhistoria tillkommande ålderstillägg må utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

P. E. Lindström.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 april 1911.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Statsråden: PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON SYDOW,
VON KRUSENSTIERNA.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Lindström anförde härefter:

Vid underdånig anmälan den 13 januari 1911 af anslagsbehofven under riksstatens åttonde hufvudtitel omförmälde jag, att särskilda på grund af nådigt bemyndigande den 24 januari 1908 tillkallade sakkunniga den 23 januari 1909 afgifvit utlåtande och förslag angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan och att vederbörande yttrat sig öfver samma förslag.

Som de sakkunniga i sammanhang härmed föreslagit några smärre förändringar i det af kommittén för ordnande af den högre tekniska undervisningen till Kungl. Maj:t ingifna förslag till ordnandet af undervisningen vid tekniska högskolan och Chalmers tekniska läroanstalt samt ifrågavarande ärende sålunda sammanhängde med sistnämnda spörsmål, beträffande hvilket särskild proposition torde komma att aflåtas till

innevarande års Riksdag, förklarade jag mig anse frågan om arkitekturundervisningens ordnande vid konsthögskolan först i sammanhang därmed böra i hela sin omfattning föredragas inför Kungl. Maj:t.

Då emellertid för förslagets genomförande erforderligt belopp borde tagas i beräkning vid framläggande af propositionen angående statsverkets tillstånd och behof för år 1912, beslöt Kungl. Maj:t på min hemställan föreslå Riksdagen att i afbidan på nådig proposition angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan för nämnda ändamål beräkna en höjning af anslaget till akademien för de fria konsterna från dess nuvarande belopp, 90,750 kronor, till 103,050 kronor eller med 12,300 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t den 10 mars 1911 beslutit aflåtande af proposition till Riksdagen angående omorganisation af tekniska högskolan m. m., får jag nu inför Kungl. Maj:t anmäla frågan om ordnandet af arkitekturundervisningen vid konsthögskolan samt de i följd däraf erforderliga ändringar i staten för akademien för de fria konsterna och konsthögskolan.

Innan jag närmare ingår på ämnet, torde jag dock böra nämna något om, huru undervisningen i arkitektur för närvarande är ordnad.

För rätt till inträde i skolan för byggnadskonst vid konsthögskolan fordras — förutom intyg om praktiskt deltagande i husbyggnadsarbetes utförande samt företeende af utaf inträdessökande utförda byggnads- och ornamentsritningar — uppflyttningsbetyg från tredje afdelningen af fackskolan för arkitektur vid tekniska högskolan eller afgångsbetyg för elev i byggnadsfacket vid Chalmers tekniska läroanstalt eller ock antagligt betyg om motsvarande kunskaper. Af formellt behörig inträdessökande skall dessutom afläggas prof, som af lärarrådet godkännes. Då fackskolan för husbyggnadskonst vid den Chalmerska läroanstalten är 3-årig, skulle således såsom regel inträdet vid konsthögskolan föregås af en 3-årig studietid. Enligt hvad jag inhämtat lärer det emellertid sällan inträffa, att elev vid tekniska högskolan förr än han där genomgått fullständig 4-årig kurs lämnar densamma för att inträda i konsthögskolan. Vid sistnämnda läroanstalts byggnadsskola är studietiden i regel tre år, fördelade med två år i en lägre afdelning och ett år i en högre afdelning. Elev får dock åtnjuta undervisning tre år i lägre afdelningen och ända till fyra år i den högre, om än denna rättighet endast mera sällan utnyttjas. I allmänhet blir således studietidens sammanlagda längd för elev från tekniska högskolan sju år och för elev från Chalmers tekniska läroanstalt sex år.

Jag öfvergår nu till en redogörelse för innehållet af handlingarna i ärendet.

Uti underdånig skrifvelse den 10 augusti 1907 afgaf akademien för de fria konsterna förslag till nya stadgar för akademien och dess läroverk äfvensom till ny stat för akademien och läroverket. I nämnda förslag, hvilket jämväl innefattade en del ändringar i undervisningen i arkitektur, upptogs för flertalet professorer aflöningen till 4,600 kronor jämte två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor. För två professorer upptogs aflöningen till mindre belopp (den ena af dessa professorer skulle dock jämte den kontanta aflöningen hafva bostad och ateljé). För en professor i byggnadskonst föreslogs däremot en högre aflöning, nämligen 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 500 kronor, efter fem och tio år, alltså enahanda aflöning som vid den tiden i allmänhet var bestämd för professorer vid universitet och karolinska institutet samt tekniska högskolan. Professorn i byggnadskonst vid akademiens för de fria konsterna läroverk hade enligt då gällande stat 4,000 kronor, däraf hälften lön och hälften tjänstgöringspenningar. Därtill kunde komma två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 400 kronor. Den jämförelsevis stora tillökning, som akademien föreslagit beträffande aflöningen till denna professor, hade — enligt hvad akademien anförde — sin grund i det ökade arbete, som skulle åligga honom. I stället för att han enligt då gällande läroverksreglemente hade 8 timmars tjänstgöring i veckan, skulle han efter föreslagna nya stadgars antagande få 12. Vidare vore hans undervisning förenad med föreläsningsskyldighet, hvilket förorsakade ett drygt hemarbete. Därtill komme, att han hvarje vecka hade att uppsätta utförliga program för kompositionsöfningar. Hans tid blefve därigenom fullt upptagen, helst som ämnena för föreläsningarna varierade för hvarje läroår.

Akademien föreslog därjämte inrättandet af en ny lärarbefattning i byggnadskonstruktionslära med en aflöning af 2,000 kronor, däraf 1,500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg, hvartdera å 200 kronor, efter respektive fem och tio års tjänstgöring. Till stöd för sistnämnda förslag anförde akademien, hurusom erfarenheten gifvit vid handen, att den från byggnadsskolan utträdande eleven genom de tre årens så godt som uteslutande estetiska och konsthistoriska studier blifvit alltför långt aflägsnad från den verklighetsvärld, i hvilken han skulle arbeta och lefva, och för hvilken skolan skulle göra honom lämpad. Samhället fordrade med rätta af arkitekten, att han icke blott skulle kunna lösa en byggnadsfrågas estetiska moment utan ock kunna bemästra dess tekniska och ekonomiska sidor. Vid utöfvandet af sitt yrke måste arkitekten i hvarje särskildt fall förstå att rätt afväga dessa tre faktorer emot hvarandra. Skolan, äfven en konsthögskola, finge icke betrakta denna sak

ensidigt, ty ensidighet i ena aller andra riktningen, ledde lätt till dålig byggnadskonst. Undervisningen borde icke vara ordnad så, att den under alla de tre åren inriktade elevens uppmärksamhet uteslutande på ett af de områden, på hvilka arkitekten såsom yrkesman måste röra sig; man måste undvika att ordna undervisningen så, att endast ett eller en grupp af organ öfvades, under det att andra finge stelna. Skolan måste sträfva att bibringa en harmonisk utbildning. Liksom på denna grund vid tekniska högskolan formläran måste undervisas jämsides med byggnadsteknikens olika ämnesgrupper, så måste ock byggnadsteknik följa den högre formundervisningen vid konsthögskolan, och det vore af vikt, att ämnet finge sin egen lärare, så att det kunde meddelas fullt högskolemässigt och bilda en sund motvikt mot den vid en konstskola lätt uppstående ensidigheten. Äfven om eleven erhållit fullt högskolemässig undervisning i byggnadskonstens teknik vid tekniska högskolan, måste dock denna disciplin vid konsthögskolan underhållas och utvecklas. Ingenting berättigade till det påståendet, att man blefve fortare färdig med den tekniska sidan af byggnadskonstens problem än med den konstnärliga. Tvärtom artade sig de tekniska spörsmålen i våra dagars arkitektur att blifva allt mera komplicerade och vidlyftiga. Tekniken vore äfven på detta område stadd i så snabb utveckling, att de tre årens fördjupande i uteslutande estetiska spörsmål kunde hafva bragt eleven långt efter sin tid i kanske de vanligaste tekniska detaljer. En lärare, som hölle eleven au courant med hvad som hände på det byggnadstekniska området — alltså en naturlig fortsättning och tillämpning af undervisningen vid tekniska högskolan — måste betraktas såsom i hög grad önskvärd. Staten uppfostrade vid konsthögskolan arkitekter äfven för eget behof och behöfde framför andra arkitekter, som förstode att med samma duktighet sköta den praktiska som den estestiska delen af en byggnadsfråga. Hvar skulle sådana färdigbildas om ej vid konsthögskolan? Systemet att öfverlämna den praktisk-tekniska delen åt ingenjörer och militärer öfvergåfves alltmer, och arkitekten ställdes, såsom sig borde då det gällde byggande af *hus*, såsom högsta ledare af hela arbetet. Skolan måste ordnas så, att den blefve skickad härtill.

Akademiens förslag i omförmälda hänseenden föranledde emellertid en framställning från Svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst, som inkom till ecklesiastikdepartementet i november 1907.

Uti denna framställning erinrades därom, att sedan den 13 juli 1906 arbetade en af Kungl. Maj:t tillsatt kommitté för afgifvande af förslag till ordnandet af den högre tekniska undervisningen i riket, under hvilket begrepp alltsedan år 1880, då den lägre undervisningen i arkitektur vid

konstakademien flyttades till tekniska högskolan och Chalmers tekniska läroanstalt, äfven hörde en del, de fyra första åren*), af undervisningen för landets arkitekter. Den senare delen af arkitekturundervisningen vore förlagd till statens, under akademiens för de fria konsterna inseende ställda konsthögskola. Äfven inom denna skola hade behof af omorganisation gjort sig gällande. Akademien för de fria konsterna hade under året 1907 till Kungl. Maj:t inlämnat förslag till ordnandet af undervisningen i målar- och bildhuggarskolorna efter delvis nya principer samt äfven till en del ändringar i undervisningen i arkitekturskolan. Det ville synas afdelningen, som om något samarbete icke ägt rum emellan den nyssnämnda kommittén och akademien i och för uppgörande af en enhetlig plan för ordnandet af undervisningen för landets arkitekter. Afdelningen ansåg emellertid tillfället dåmera vara det rätta att upptaga frågan om denna undervisning i dess helhet och med ledning af erfarenheterna från de 26 år, under hvilka det nuvarande systemet ägt bestånd, söka afhjälpa dess alltför i ögonen fallande brister. Till mycket stor del syntes dessa kunna sägas bero därpå, att, genom arkitekturskolans klyfning oeh uppdelande på tre till karaktären tämligen olikartade institutioner, skolans fåtaliga företrädare haft mycket svårt att få sina intressen tillgodosedda såväl på det ena som andra stället. Något verkligt samarbete mellan arkitekturundervisningens högre och lägre afdelningar kunde knappast sägas hafva ägt rum, utan undervisningen i den ena hade kunnat bedrifvas i en helt annan riktning än i den andra o. s. v. Genom Svenska teknologföreningens svar af den 3 januari 1907 på åtta, af kommittén för den högre tekniska undervisningen framställda generella frågor rörande anordnandet af den högre tekniska undervisningen, hade »afdelningen för husbyggnadskonst» gifvits tillfälle att instämma i de i detta svar inneslutna allmänna fordringarna på den högre tekniska undervisningens bättre lämpande efter det nutida samhällets kraf. Beträffande särskildt arkitekturundervisningen ansåg sig afdelningen, genom sina delegerade, på grund af sakens läge och de uppställda frågornas form, böra inskränka sig till att dels påpeka oegentligheten af att vid inträdet till konsthögskolan jämställa elever från Chalmerska institutet med dem från tekniska högskolan, dels framhålla önskvärdheten och nödvändigheten af utsträckt, högskolemässig och för yrket anpassad undervisning särskildt i »byggnadskonstens teknik» vid tekniska högskolan. Äfven om erfarenheten från det nuvarande systemet ur pedagogisk synpunkt skulle peka hän mot återupprättande af en enda självständig arkitekturskola, syntes dock detta dåmera knappast kunna

*) eventuellt de tre första åren.

ifrågasättas; den nuvarande uppdelningen af skolan medförde gifvetvis besparingar i lärarkrafter och alltså ekonomisk fördel för statsverket. Men lämpligheten af den nuvarande fördelningen af arkitektutbildningen på de tre olika instituten syntes böra noggrant pröfvas och en motvikt mot olägenheterna af skolans klyfning sökas uti bland annat ett omsorgsfullt utarbetadt enhetligt program för undervisningen i de olika afdelningarna, betraktade såsom en enhet. Svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst, hvilken utgjorde »en sammanslutning af de flesta studerade arkitekter här i landet jämte till husbyggnadsfacket hörande ingenjörer» och sålunda kunde sägas företräda den svenska arkitektkåren och i husbyggnadsfrågor intresserade fackmän, hemställde på grund af hvad sålunda anförts, att Kungl. Maj:t måtte låta af fullt sakkunniga personer utarbeta ett fullständigt och enhetligt program för arkitekturundervisningen i Sverige, samt att det måtte lämnas afdelningen tillfälle att yttra sig öfver dylikt förslag. Tillika hemställdes, huruvida det icke läte sig göra att ur akademiens för de fria konsterna förslag helt afskilja frågan om arkitekturskolans organisation och låta denna skola tills vidare arbeta enligt gällande författningar.

Öfver den nyssnämnda framställningen afgaf akademien för de fria konsterna underdånigt utlåtande den 23 november 1907, hvarjämte kommittén för afgifvande af förslag till den högre tekniska undervisningens ordnande inkom i ämnet med särskilda, den 11 december 1907 dagtecknade underdåniga skrifvelser.

Då chefen för ecklesiastikdepartementet den 13 januari 1908 inför Kungl. Maj:t föredrog förslag till nya stadgar för akademien för de fria konsterna, nytt reglemente för dess läroverk och ny stat för akademien samt »högre konstskolan», tillkännagaf departementschefen, att han icke hade några afsevärda invändningar att göra mot de af akademien framlagda förslagen till nya stadgar för akademien och nytt reglemente för dess läroverk annat än i fråga om byggnadsskolan. Med hänsyn till hvad svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst anfört angående ett fullständigt ordnande af arkitekturundervisningen i riket samt hvad akademien och kommittén för afgifvande af förslag till den högre tekniska undervisningens ordnande med anledning däraf yttrat, syntes departementschefen byggnadsskolans organisation vara en fråga, som tarfvade ytterligare utredning, innan definitivt förslag i ämnet kunde framläggas för Kungl. Maj:t. Enär emellertid byggnadsskolan inom akademiens läroverk intoge och enligt akademiens förslag äfven skulle komma

att intaga en fullt självständig ställning i förhållande till läroverkets öfriga afdelningar, ansåg departementschefen intet hinder förefinnas för att låta byggnadsskolan tills vidare arbeta under då gällande former men utfärda erforderliga nya bestämmelser för läroverket i öfrigt äfvensom för akademien själf.

Vid behandlingen af förslaget till ny stat höll departementschefen, beträffande byggnadsskolan, före, att i afbidan på utredning af frågan om dess organisation någon ändring i gällande stat ej då borde äga rum, utan aflöningen för professorn i byggnadskonst upptagas oförändrad, men denne professor i stället komma i åtnjutande af det extra lönetillägg, som kunde af Riksdagen beslutas skola utgå till vissa civila tjänstinnehafvare. Departementschefen förbehöll sig att framdeles, sedan nämnda utredning blifvit afslutad, få för Kungl. Maj:t framlägga förslag till de förändringar i aflöningsstaten, som kunde påkallas af en förändrad organisation af byggnadsskolan.

Kungl. Maj:t gjorde i statsverkspropositionen vid 1908 års Riksdag framställning om ny stat för akademien för de fria konsterna samt högre konstskolan i enlighet med departementschefens hemställanden.

Enligt Riksdagens skrifvelse den 1 juni 1908 upptogos i stat för akademien för de fria konsterna och kungl. konsthögskolan aflöningarna för en hvar af två professorer i teckning, två professorer i målning samt en professor i landskapsmålning till 4,600 kronor, däraf 2,500 kronor lön, 1,800 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, hvartill kunde komma ålderstillägg till lönen med 500 kronor efter fem år och med ytterligare 500 kronor efter tio år. För professorn i modellering var aflöningen, jämte bostad och ateljé, upptagen till 4,000 kronor, däraf 2,200 kronor lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, hvartill kunde komma enahanda två ålderstillägg som för de här ofvan nyss omförmälda fem professorerna. I en not angafs, att för professorn i modellering bostadsförmånen uppskattades till 600 kronor, hvaraf 300 kronor ansåges motsvara lön. För en professor i anatomi upptogs i staten ett arfvode af 2,500 kronor. För professorn i byggnadskonst var upptagen samma aflöning, som i dittills gällande stat, nämligen 4,000 kronor, däraf lön 2,000 kronor och tjänstgöringspenningar 2,000 kronor, jämte två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 400 kronor, efter fem och tio år. Bland villkoren och bestämmelserna för åtnjutande af de i staten upptagna aflöningsförmånerna inflätades af Riksdagen föreskrift därom, att med ordinarie befattning hos akademien för de fria konsterna eller vid konsthögskolan icke finge förenas sådan tjänstebefattning eller sådant uppdrag annor-

städes, som akademien, efter pröfning, funne inverka hinderligt för tjänstgöringen hos akademien eller konsthögskolan.

Jämlikt förutnämnda nådiga bemyndigande den 24 januari 1908 anmodade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet förste intendenten i öfverintendentsämbetet I. G. Clason, professorn i byggnadskonst vid det under akademiens för de fria konsterna inseende ställda läroverk C. A. A. Grundström och professorn i arkitektur vid tekniska högskolan E. J. Lallerstedt att såsom sakkunniga inom departementet biträda vid utredning af frågan huru, under förutsättning att arkitektutbildningen fortfarande skulle vara förlagd dels till de högre tekniska läroanstalterna dels ock till det under akademiens inseende ställda läroverk, undervisningen vid detta läroverk, såvidt nämnda utbildning anginge, lämpligen borde ordnas. Bemälda sakkunniga hafva, såsom förut nämnts, den 23 januari 1909 afgifvit utlåtande och förslag angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid sistnämnda läroverk.

I detta utlåtande framhållas såsom »de mest framträdande bristerna i den nuvarande undervisningen för utbildandet af arkitekter i vårt land»:

1) att någon enhetlig arbetsplan för de olika arkitekturskolorna ej funnes, utan de olika skolorna arbetade nära nog oberoende af hvarandra. I samband med denna brist på samarbete skolorna emellan stode den alltför långa tid, som i de flesta fall fordrades för utbildning till arkitekt, äfvensom oegentligheten däruti att elever, utexaminerade från Chalmers tekniska läroanstalt med treårig lärokurs och från tekniska högskolan med fyraårig kurs, likställdes vid inträde till konstakademiens skola;

2) att undervisningen ej i tillräcklig grad inriktades på arkitektelevens utbildande till en praktiskt duglig och ekonomiskt förstående arbetsledare; samt

3) att det ej förefunnes någon systematiskt ordnad undervisning i »vår inhemska, i många afseenden så intressanta och för frambringandet af en i någon mån nationell byggnadskonst så viktiga arkitektur».

Ehuru de sakkunnigas uppdrag egentligen blott gällde ordnandet af undervisningen vid konstakademiens byggnadsskola, hade de likväl sett sig nödsakade — hufvudsakligen till följd af de påpekade frågorna rörande samarbete och studietid — att äfven föreslå en del förändringar i det af kommittén för ordnande af den högre tekniska undervisningen afgifna förslag till ordnande af undervisningen vid tekniska högskolans och Chalmers tekniska läroanstalts arkitekturskolor.

Enligt de sakkunnigas mening måste vid ordnandet af undervisningen vid tekniska högskolans fackskola för arkitekter beaktas, att skolan dels

vore att betrakta såsom förberedande skola till konstakademiens byggnadsskola, dels äfven måste vara en afslutningsskola för de elever, hvilkas begåfning vore mera riktad åt det praktiska hållet och hvilka således borde ägna sig åt i konstnärligt afseende mindre fordrande uppgifter.

Denna fackskolans dubbla uppgift hade kommittén tänkt sig framdeles såsom hittills så fattad, att elev efter fullständigt genomgången 4-årskurs vid högskolan skulle kunna anses äga tillräckliga kunskaper för att, utan att genomgå konstakademiens skola, ägna sig åt ofvannämnda slag af arkitektverksamhet, men att elev redan efter genomgången 3-årig kurs vid högskolan skulle äga rätt att söka inträde vid konstakademiens skola. Denna rättighet hade redan funnits, men sällan utnyttjats, utan såsom regel hade gällt, att elev först efter erhållande af fullständiga afgångsbetyg från högskolan sökt vinna inträde vid konstakademiens skola, och, då i tekniskt afseende viktiga ämnen måste förekomma i högskolans fjärde afdelning, kunde det nog äfven anses lyckligt, att detta förhållande ägt rum. Emellertid kunde, enligt de sakkunnigas mening, denna anordning med fjärde afdelningen vid högskolan och första årskursen vid konstakademiens skola såsom parallellklasser med delvis helt olika studieplaner ej anses lämplig, ej heller kunde det vara lämpligt att rekrytera konstakademiens skola delvis från högskolans tredje årskurs, delvis från dess fjärde och än mer olämpligt blefve detta sistnämnda förhållande, om man betänkte, att konstakademiens skola äfven vore afsedd att mottaga elever från Chalmerska skolan, och att således vid akademien skulle gifvas gemensam undervisning i samma afdelning åt elever från högskolans tredje och fjärde afdelningar samt från Chalmerska skolan. Huru ojämnt detta elevmaterial vore sammansatt framginge däraf, att för inträde vid Chalmerska skolan realstudentexamen ej fordrades, utan måste en del af första och andra läsåret vid denna skola användas för erhållande af kunskaper i de grundläggande ämnena, och således kunde arkitekteleven, som därifrån efter den till tre år beräknade kursen begåfve sig till konstakademiens byggnadsskola, i hufvudämnena ej ens äga samma kunskaper som elev, hvilken genomgått tre årskurser vid tekniska högskolan. Denne elev likställdes nu emellertid med den med realstudentbetyg försedda fyraåriga eleven från högskolan. Vidare erinra de sakkunniga att studietiden vid konstakademiens skola enligt akademiens förslag vore afsedd att vara 3-årig. För eleverna från tekniska högskolan skulle således sammanlagda studietiden i regeln blifva, såsom förut varit fallet, 7-årig. För att afkorta denna studietid, hvars olägenheter blefve än svårare, då framdeles genom den utsträckta värnplikten studierna måste under ett år afbrytas, samt för att så vidt möjligt gifva de arkitektelever, som ägde vinna inträde vid

konstakademiens byggnadsskola, lika bildningsgrad, äfvensom för att undvika olägenheter med ofvannämnda parallellkurser, föreslogo de sakkunniga i nu berörda afseenden följande ändringar i akademiens för de fria konsterna och kommitténs förslag.

Tekniska högskolans fackskola för arkitektur skulle för alla grupper af elever göras 4-årig, och ordnas såsom hittills så, att elev, som fullständigt genomgått skolan, kunde anses äga tillräckliga kunskaper för i konstnärligt afseende mindre fordrande uppgifter. Ville sådan elev emellertid i hufvudsakligen konstnärlig riktning fullborda sina studier, skulle detta ske vid konstakademiens skola.

Fordrades sålunda 4 års studier vid tekniska högskolan för vinnande af inträde vid konstakademiens skola och uteslötes ur förstnämnda skolas program en del jämförelsevis mindre viktiga biämnen och ersattes dessa med ett därigenom möjliggjordt mer ingående studium af hufvudämnena, kunde enligt de sakkunnigas åsikt konstakademiens byggnadsskolas kurs göras 2-årig, i stället för, såsom föreslagits, 3-årig och sålunda tiden för fullständig arkitektutbildning nedbringas till 6 år äfven för från högskolan utexaminerade ordinarie elever. Då emellertid vid en konsthögskola naturligtvis alltid förekomme elever med ytterst olika begåfning, borde, för att för de högst begåfvade och kunniga eleverna möjlighet till förkortande af studietidens längd måtte förefinnas, skolans lärarråd på förslag af professorn i arkitektur kunna medgifva, att sådan elev redan vid inträdet i konsthögskolans arkitekturafdelning finge, med uteslutande af första årskursens arkitektur*öfningar*, utföra det af akademien för året bestämda prisämnet, och alltså möjlighet i enstaka undantagsfall beredas till en förkortning af studietiden vid akademien med ett år.

Beträffande de elever från byggnadsskolan vid Chalmers tekniska läroanstalt, som önska fortsätta sina studier vid konsthögskolan, framhålla de sakkunniga såsom synnerligen antagligt hvad i detta hänseende föreslagits af kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande, nämligen att elev med fullständiga afgångsbetyg från Chalmerska skolan skulle utan inträdesexamen vinna inträde i tekniska högskolans fjärde afdelning såsom specialelev. Vunne detta förslag tillämpning, borde i reglementet för konsthögskolans byggnadsskola föreskrifvas, att endast den ägde rätt till inträde i denna skola, som kunde förete afgångsbetyg från tekniska högskolans fackskola för arkitektur som ordinarie elev eller, såsom specialelev, med dessutom fullständiga afgångsbetyg från Chalmerska skolan.

Ehuru visserligen härigenom icke full likställighet vunnes mellan elev, som först genomgått Chalmerska skolan och sedan tekniska högskolans fjärde årskurs och elev, som efter aflagd studentexamen fullständigt genom-

gått tekniska högskolans fyra årskurser, syntes dock de väsentligaste olägenheterna af nu rådande brist på homogeniet i utbildningen af inträdessökande till konstakademiens byggnadsskola kunna sägas vara aflägsnade.

De enligt de sakkunnigas åsikt mindre viktiga biämnen, som kunde borttagas från den af kommittén uppgjorda läroplanen för tekniska högskolans fackskola för arkitektur, vore följande: fysik, elementarkemi (ej öfningarna), beskrifvande maskinlära och elektroteknik. Dessutom ansåge de sakkunniga, att materiallära och materialprofning borde öfverföras till husbyggnadsläran och byggnadstekniken. Med den fulländning, som i våra dagar vid elementarskolorna å den reala linjen gifvits all undervisning i de naturvetenskapliga ämnena, såväl hvad själfva undervisningen som hvad laboratorieöfningar och undervisningsmateriell anginge, ansåge de sakkunniga, att de kunskaper i fysik och kemi, som borde besittas af student på reala linjen, om desamma hvad sistnämnda ämne anginge vid tekniska högskolan kompletterades med de af kommittén föreslagna öfningarna i ämnet, vore fullt tillräckliga för att han skulle kunna förstå de företeelser inom dessa områden, som han under sina studier eller under sin verksamhet som arkitekt komme att möta. Då kursen i beskrifvande maskinlära enligt kommitténs förslag vore afsedd att vara gemensam för G_2 H_2 V_2 K_2 och A_2, kursen i elektroteknik gemensam för M_2 S_2 K_2 G_2 H_2 V_3 A_3 samt kursen i materiallära och materialprofning gemensam för M_2 S_2 E_2 G_3 V_2 A_2, torde säkerligen undervisningen i dessa ämnen komma att läggas så, att endast obetydliga delar af ämnena kunna göras för arkitekteleverna fruktbärande *). De sakkunniga ansåge därför, att arkitekteleverna borde befrias från undervisningen i dessa ämnen. Materiallära och materialprofning kunde dock ej helt utgå från läroplanen för fackskolan för arkitektur, utan borde speciellt för arkitekteleverna afsedda delar af dessa ämnen meddelas dem af inom husbyggnadsteknikens område väl hemmastadd lärare, och syntes ämnena med stor fördel därför kunna sammanslås med husbyggnadsläran och byggnadstekniken, och således undervisningen i desamma meddelas af respektive lärare i dessa ämnen.

Vidtoges nu föreslagna uteslutningar och omläggningar, kunde, såsom ett af de sakkunniga uppgjordt och vid deras utlåtande fogadt förslag till läsordning visade, hvilket förslag som bilaga torde få fogas vid detta protokoll, ej blott mer tid inom fackskolan ägnas åt hufvudämnena, och arkitekteleven sålunda vid sitt inträde vid tekniska högskolan få ägna

*) Bokstäfverna åsyfta de särskilda fackskolorna vid tekniska högskolan, och siffrorna angifva årskurserna; M = maskinbyggnad och mekanisk teknologi, S = skeppsbyggnad, K = kemisk teknologi, G = grufvetenskap, H = metallurgi, V = väg- och vattenbyggnad, A = arkitektur, E = elektroteknik.

sig åt det grundläggande hufvudämnet husbyggnadslära, utan möjlighet bereddes äfven att i förhållande till kommitténs förslag något minska föreläsningarnas antal, så att mer plats för de vid en högskola så viktiga självstudierna möjliggjordes.

En fråga rörande arkitekturundervisningen, där den af de sakkunniga påpekade bristen af samarbete skolorna emellan äfven bjärt framträdde, vore, enligt hvad i utlåtandet vidare framhålles, sättet hvarpå *stilstudierna* bedrefves vid de olika skolorna. Vid tekniska högskolan meddelades, förutom genom kursen i arkitekturens historia, genom en del kopieringar, som dock i följd af den begränsade tiden blifvit allt för knapphändiga, samt några studier i svensk arkitektur, inga systematiskt ordnade stilstudier; vid Chalmerska skolan vore dessa studier än mindre tillgodosedda. Vid konstakademiens skola bedrefves åter stilstudier i stor utsträckning och komponerades af samtliga elever olika projekt i renässans, götisk och romansk stil. De sakkunniga ansåge ett sådant ordnande af stilstudierna olämpligt. Vid de förberedande skolorna borde enligt de sakkunnigas åsikt dessa stilstudier vara obligatoriska och systematiskt ordnade och vid afslutningsskolan åter borde samma studier i motsvarande grad kunna minskas.

Ehuru vid Chalmerska skolan, där elevernas förkunskaper i allmänhet vore mindre, biämnena icke kunde inskränkas i samma mån som vid tekniska högskolan, borde dock enligt de sakkunnigas mening äfven där ett större utrymme kunna beredas hufvudämnena på biämnenas bekostnad, än hvad som i det af kommittén uppgjorda programmet föreslagits. I all synnerhet ansåge de sakkunniga sig böra påpeka nödvändigheten af att vid denna skola, hvad husbyggnadslära och stilstudier anginge, samma kurser komma att genomgås, som af de sakkunniga föresloges för tekniska högskolans tre första årskurser.

I fråga om arkitektelevens praktiska utbildning framhålla de sakkunniga, att densamma borde mera tillgodoses än hvad som framginge af de utaf akademien och kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande framlagda förslag. Enligt akademiens förslag fordrades för vinnande af inträde i byggnadsskolan intyg om praktiskt deltagande i husbyggnadsarbetes utförande. Enligt kommitténs förslag fordrades för vinnande af inträde i tekniska högskolans tredje årskurs eller Chalmerska skolans andra årskurs minst 6 månaders praktisk verksamhet, som af respektive skolors styrelser kunde godkännas; båda dessa förslag syntes de sakkunniga ofullständiga. I akademiens förslag funnes intet angifvet om den tidslängd, som för vinnande af inträde vid akademiens skola borde ägnas åt praktisk sysselsättning, ej heller vore arten af denna sysselsättning

tydligt angifven. I kommitténs förslag vore tidslängden för praktiska öfningar visserligen angifven, men enligt de sakkunnigas åsikt för knappt tillmätt; arten af de praktiska öfningar, som fordrades, vore ej angifven, och således kunde framdeles, som hittills, exempelvis anställning på arkitektkontor anses till fyllest såsom praktisk sysselsättning. Enligt de sakkunnigas åsikt vore det, för att elev skulle kunna på ett för hans praktiska utbildning tillfyllestgörande sätt tillgodogöra sig undervisningen i högskolans eller Chalmerska skolans högre afdelningar samt vid konstakademiens byggnadsskola, nödvändigt, att han genom personligt arbete direkt på en husbyggnad lärt sig förstå en byggnads konstruktion från grunden till nocken, samt huru en konstruktion verkställdes eller byggnadsmaterialet användes samt såmedelst äfven lärt sig förstå konstruktions- och arbetsmetoders större eller mindre svårighet i utförandet och därmed sammanhängande kostnad; först med en sådan kunskap kunde en arkitekt efter afslutade studier verkligen vara kompetent att såsom arbetsledare förestå ett byggnadsföretag. I samband med värnpliktsöfningarna och ferierna, kunde, utan att i de flesta fall därigenom studietiden ökades, 9 månaders praktik fordras för vinnande af inträde vid högskolans eller Chalmerska skolans tredje årskurs, och ehuru denna tid för praktisk verksamhet torde vara den minsta tänkbara, hade de sakkunniga, för att ej genom strängare fordringar i detta afseende med ett helt år förlänga arkitektelevens studietid, ansett sig böra fixera dessa 9 månader som den minsta praktiktid, som borde fordras. Rörande arten af denna praktik borde föreskrifvas, att densamma skulle utgöras af arbete å någon husbyggnadsplats, ej å ritkontor, samt att elev skulle genom prof eller betyg visa, att han förvärfvat nöjaktig förståelse i de vid en husbyggnad förekommande arbetena. Om man tilläfventyrs för dem, som skulle anförtros ledningen af statens husbyggnader, kunde komma att fordra ännu längre praktik å byggnadsplats, syntes dylik praktik böra förläggas till tiden efter afslutade studier vid läroverken.

Beträffande ordnandet af undervisningen i svensk arkitektur anföra de sakunniga att, ehuru i vårt land ej funnes någon arkitektur med från de öfriga kulturländernas helt skild karaktär, funnes dock från hvarje stilepok, från medeltiden ända fram till våra dagar, byggnadsverk, hvilkas af klimatiska förhållanden, användt material och folkkaraktär framsprungna kynne dock i ganska väsentlig grad markerade en i viss mån självständig, för oss nationell arkitektur. Denna vore det vår oafvisliga plikt att lära känna och bevara mot tidens åverkan eller mot förvanskning genom okunnighet eller brist på pietet. Äfven torde i många afseenden i just denna hos oss hemmahörande och rotfasta arkitektur enkla, naturliga och goda

förebilder för vår nutida byggnadskonst vara att finna, och borde densamma således såsom studiematerial vid våra arkitekturskolor utgöra en viktig del. Undervisningen i denna del af byggnadskonsten hade hittills varit helt lämnad åt respektive arkitekturlärares godtfinnande. Emellertid hade vid konstakademien och tekniska högskolan, så långt som det med tillgängliga medel och lärarkrafter varit möjligt, ämnets vikt beaktats, och sålunda under årens lopp af eleverna flera studieresor under lärares ledning, exempelvis till Gottland, företagits. Äfven hade fackskolornas samlingar af svenska arkitekturfotografier och uppmätningsritningar såsom studiematerial stått till elevernas disposition. Att konstakademien beaktat ämnets vikt, framginge af akademiens förslag till program för byggnadsskolan, där önskvärdheten af dess studium framhölles, men ansåge de sakkunniga en högskolemässig undervisning i ämnet icke kunna bedrifvas utan en för samma ämne särskild lärare och för detsamma särskildt afsedda medel; och dessa medel och denne lärare saknades i akademiens förslag, ej heller funnes där närmare angifvet, huru studierna i ämnet skulle bedrifvas.

Enligt de sakkunnigas åsikt borde den viktigaste delen af undervisningen i svensk byggnadskonst vara besök under sakkunnig lärares ledning vid de gamla byggnadsverken och desammas afteckning och uppmätning. Först på detta sätt kunde dessa studier blifva lefvande, och först då kunde eleven lära sig rätt inse de gamla byggnadernas värde och stora intresse. En sålunda ordnad undervisning bidroge äfven till samlande af undervisningsmateriell för kommande tider, och kunde i hög grad bidraga till att utbilda för bevarandet eller restaurerandet af våra gamla byggnader fullt förstående och kunniga arkitekter. Äfven kunde det medverka till uppnående af det önskemålet att inom en icke allt för aflägsen framtid få våra värdefulla gamla byggverk uppmätta och beskrifna. Undervisningen i vår svenska arkitektur borde hufvudsakligen förläggas till konstakademiens skola, men det vore af stor vikt, att äfven i tekniska högskolans fjärde afdelning ämnet studerades, detta af det skäl, att de elever, som vid denna skola afslutade sina studier, dock borde äga någon kunskap i sitt eget lands arkitekturhistoria. I enlighet med ofvanstående principer borde studierna i detta ämne dels utgöras af hvarje år under cirka tre veckor återkommande studiefärder, i och för uppmätning, afteckning och beskrifning af våra värdefullaste gamla byggnadsverk, dels under det öfriga läsåret af föreläsningar, förbundna med öfningar. För att erhålla för studierna i svensk arkitektur nödig lärarkraft ansåge de sakkunniga, att vid konstakademiens skola måste upprättas en professur i svensk arkitektur. Professorn i detta ämne skulle äga skyldighet hålla en föreläsning i veckan

läsåret om vid tekniska högskolan och en föreläsning i veckan äfven läsåret om vid konsthögskolan samt dessutom vid sistnämnda skola leda 3 timmars ritöfningar i veckan under läsåret äfvensom leda och närvara vid elevernas i denna skola studieresor.

Med den omfattning, som vid tekniska högskolan af kommittén gifvits undervisningen i ämnet *byggnadsteknik*, anse de sakkunniga kunna ifrågasättas, huruvida undervisningen i samma ämne ej borde vid konstakademiens skola (ämnet kallas i akademiens förslag byggnadskonstruktionslära) kunna gifvas en annan form än den, som af akademien föreslagits. Ämnets allmänna del borde enligt de sakkunnigas åsikt vid tekniska högskolan vara afslutad, men äfven vid akademien borde eleven erhålla teknisk ledning vid utarbetandet af de honom förelagda uppgifterna och detta helst genom just på det område, uppgiften afsåge, särskildt framstående specialist, dels äfven genom föreläsningar hållas i kontakt med de viktigaste senaste företeelserna inom det byggnadstekniska området. En sådan undervisning ansåge de sakkunniga ej böra handhafvas af en fast anställd lärare, utan lämpligare skötas af vid olika tillfällen inkallade framstående specialister. I samband med denna fråga påpeka de sakkunniga den stora vikten af att för akademien finnes möjlighet att i och för hållande af föreläsningsserier äfven inom andra viktiga arkitektoniska områden inkalla bemärkta specialister, exempelvis beträffande sjukhusanläggningar, banker, utställningsbyggnader, trädgårdsarkitektur och så vidare. För att leda studierna i byggnadsteknik m. fl. ämnen föreslogo de sakkunniga således, att framstående specialister borde tillfälligt kallas, och att dessas sammanlagda undervisningsskyldighet borde vara ungefärligen 1 timme i veckan läsåret om.

Såsom förut är nämndt, var i det af akademien för de fria konsterna den 10 augusti 1907 framlagda förslaget till ny stat upptagen en professor i byggnadskonst med högre aflöning än öfriga professorer vid konsthögskolan. Enligt det i de sakkunnigas utlåtande innefattade förslaget till ändringar i akademiens budget skulle i stället för nuvarande professur i byggnadskonst uppföras i konsthögskolans stat en professorsbefattning »i arkitektur», hvarjämte å samma stat skulle uppföras en ny professorsbefattning »i svensk arkitekturhistoria». För professorn i arkitektur föreslå de sakkunniga följande aflöning: lön 5,000 kronor, tjänstgöringspenningar 2,500 kronor och ortstillägg 600 kronor, tillhopa 8,100 kronor, jämte ett ålderstillägg af 600 kronor, eller samma belopp, som af kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande föreslagits för professorer vid tekniska högskolan. I de sakkunnigas utlåtande framhålles i detta hänseende, hurusom alla skäl förelåge, att professorn i arkitektur vid konsthögskolan

måtte komma i åtnjutande af samma löneförmåner som motsvarande lärare vid tekniska högskolan, ehuru tjänstgöringen å lärorummet för den förstnämnde föreslagits mindre än för den sistnämnde; dels vore nämligen konsthögskolan för arkitekterna en fortsättningsskola till tekniska högskolan, och således fordrades af den ifrågavarande läraren vid konsthögskolan högre kompetens, dels fordrade föreläsningar i ämnet vid konsthögskolan ett mycket kräfvande förberedande arbete, dels kräfde de vid konsthögskolan nästan hvarje vecka återkommande skisstäflingarna ett omfattande arbete i och för programs uppsättande, skissernas bedömande med mera. Af den ledande läraren vid landets högsta arkitekturskola borde man äfven kunna fordra, att han såväl praktiskt som konstnärligt dokumenterat sig såsom en af landets allra förnämsta förmågor. Det vore nog synnerligen svårt att förvärfva en så kvalificerad person, utan att kunna bjuda honom löneförmåner, som åtminstone i någon mån hölle honom skadeslös för de förluster, honom ovillkorligen genom mistad praktik åsamkades, då han åtoge sig en så kräfvande lärarbefattning som den ifrågavarande.

För den nya professuren i svensk arkitekturhistoria föreslogo de sakkunniga samma aflöning som vid 1908 års Riksdag bestämdes för flertalet professurer vid konsthögskolan, nämligen lön 2,500 kronor, tjänstgöringspenningar 1,800 kronor och ortstillägg 300 kronor, tillhopa 4,600 kronor, jämte två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor. Ehuru svensk arkitekturhistoria hufvudsakligen borde studeras vid konsthögskolan, borde dock professorn i detta ämne vara gemensam för denna skola och för tekniska högskolan dels för erhållande af nödig homogenitet i undervisningen dels af ekonomiska skäl. Då vid konsthögskolan under alla omständigheter en professor i ämnet borde förefinnas, kunde ifrågavarande lärares aflöning uppföras på denna skolas stat. Föreläsningarna i ämnet kunde, om så ansåges lämpligt, helt förläggas till konsthögskolans lokaler. Den ifrågavarande lärarens tjänstgöring skulle blifva minst lika betungande som tjänstgöringen för konsthögskolans professorer i teckning och målning. Hans löneförmåner borde således sättas lika med dessa professorers.

Till bestridande af undervisningen i byggnadsteknik och andra ämnen, för hvilken undervisning särskildt framstående specialister borde tillkallas, föreslogo de sakkunniga uppförande i konsthögskolans stat af ett belopp å 3,000 kronor, afsedt till arfvoden åt föreläsare samt för anskaffande af demonstrationsmaterial.

Till ersättning åt den lärare, som skulle leda elevernas studieresor, beräknade de sakkunniga ett belopp af 400 kronor. Då bland eleverna alltid torde förefinnas ett stort antal medellösa och dessa knappast utan understöd af statsmedel kunde företaga ifrågavarande studieresor, ansågo

de sakkunniga, att till sådana understöd nödiga medel måste anvisas. De sakkunniga, som antogo, att framdeles 15 understöd motsvarande ungefär halfva antalet elever skulle behöfva utdelas, ansågo, att hvarje understöd borde beräknas till 75 kronor, hvadan för detta ändamål skulle erfordras ett belopp af 1,125 kronor. Då emellertid i konsthögskolans stat redan finnes uppfördt ett anslag å 1,000 kronor till studieresor för skolans elever och däraf för arkitektelevernas räkning borde kunna tagas i anspråk ett belopp af 325 kronor, syntes för ifrågavarande ändamål erfordras ytterligare 800 kronor.

Det af de sakkunniga framlagda kostnadsförslag för arkitekturundervisningen vid konsthögskolan har alltså följande utseende, därvid för jämförelse upptages äfven den nu gällande staten i motsvarande delar.

	Nuvarande stat			Föreslagen stat				
	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa	Lön	Tjänstgöringspenningar	Ortstillägg	Summa	
1 professor i arkitektur	2,000	2,000	4,000 2 ålderstillägg å 400 kr.	5,000	2,500	600	8,100	1 ålderstillägg å 600 kr.
1 professor i svensk arkitekturhistoria.....	—	—	—	2,500	1,800	300	4,600	2 ålderstillägg å 500 kr.
Inkallade lärare i byggnadsteknik och andra ämnen	—	—	—	3,000	—	—	3,000	
Till arkitektelevernas studieresor jämte reseersättning åt läraren	—	—	325*)	—	—	—	1,525	

Vid de sakkunnigas utlåtande finnes fogad en reservation af professor Grundström, hvilken i vissa hänseenden varit af en från de båda öfriga sakkunnigas afvikande mening. Särskildt har Grundström motsatt sig öfriga sakkunnigas förslag att göra kursen vid konsthögskolans byggnads-

*) Denna summa betecknar den del, som bör kunna påräknas för arkitekternas studieresor af det anslag å 1,000 kronor, som i den fastställda staten redan finnes upptaget för studieresor.

skola 2-årig i stället för 3-årig. Erfarenheten från den senaste 25-årsperioden hade nämligen enligt Grundströms mening visat, att tre år för de ojämförligt flesta eleverna varit nödvändiga för den konstnärliga utbildningen. Endast ett försvinnande fåtal ovanligt flitiga och rikt begåfvade elever — 5 på 100 — hade kunnat fullständigt och med godt resultat afsluta sin kurs på två år. Längsta studietiden hade varit fyra år. Enligt det år 1888 utfärdade reglementet för akademiens skola hade studietiden därstädes begränsats till högst sju år. Akademien hade nu föreslagit anordnande af tre årskurser med högsta tillåtna tid af två år i hvarje. Godkändes sistnämnda förslag, syntes hinder därigenom icke möta att kursen nu liksom förut kunde undantagsvis förkortas. Om däremot en 2-årig kurs inrättades, blefve i vanligaste fall studieresultatet undermåligt, helst sättet, hvarpå de estetiska studierna vid tekniska högskolan enligt de öfriga sakkunnigas förslag skulle bedrifvas, syntes föga ägnadt att gifva en solid grund för de studier i monumental arkitektur, som borde öfvas vid akademiens skola. Stilstudierna skulle nämligen från akademien, dit de hörde, helt eller till större delen förflyttas till tekniska högskolan, där de i följd af den begränsade tiden måste blifva ytterst knapphändiga. Det vore för öfrigt oegentligt, att just denna del af undervisningen skulle förläggas till ett tekniskt läroverk, hvars arkitektelever danades för mindre fordrande uppgifter, till arbetsledare, kontrollanter, byggnadsingenjörer och så vidare, men att samma undervisning skulle saknas eller vara ofullständig vid konsthögskolan, hvars elever utbildades för de högsta uppgifter, vårt land kunde i detta afseende gifva. Grundström har vidare inlagt gensaga mot inrättande af en ny professur i svensk arkitekturhistoria vid konsthögskolan. Detta ämne syntes honom kunna på fullt tillfredsställande sätt tillgodoses genom af ordinarie professorn meddelad undervisning i byggnadskonstens historia, särskildt den svenska. Att här med all makt söka få till stånd en nationell svensk stil syntes Grundström blifva en fåfäng sträfvan, då nu all modern arkitektur visade tendens att utveckla sig i internationell riktning. De folk, som ännu envist hölle fast vid sin egen gamla konst, ansågs ju till och med såsom efterblifna. Ett upptagande af det gamla vore tillbakagående, icke framsteg.

Öfver de sakkunnigas utlåtande hafva yttranden afgifvits af tekniska högskolans styrelse, styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt, Svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst, akademien för de fria konsterna och öfverintendentsämbetet.

Med öfverlämnande af yttrande från lärarkollegiet vid tekniska högskolan och i anslutning därtill har denna högskolas styrelse i underdånigt

utlåtande den 28 juni 1909 tillstyrkt, att undervisningen för den högre arkitektutbildningen måtte anordnas i öfverensstämmelse med hvad som föreslås i förutnämnda sakkunnigas utlåtande. Lärarkollegiet har för sin del åberopat ett yttrande, som på uppdrag af kollegiet afgifvits af professorn i väg- och brobyggnadskonst C. J. Magnell, t. f. lektorn i husbyggnadskonst I. L. Wahlman och extra läraren i byggnadskonstens historia, hofintendenten G. Lindgren.

I sistnämnda yttrande har anförts hufvudsakligen följande.

Det uppsving, som på senare årtionden gjort sig gällande inom svensk husbyggnadskonst, kunde sägas datera sig från den tid, då arkitekteleverna grundläggande undervisning förlades till tekniska högskolan. Denna åtgärd, delvis förestafvad af önskvärdheten att utnyttja den vid högskolan redan befintliga undervisningen i tekniska ämnen äfven för arkitekteleverna räkning i stället för att bibehålla den självständiga byggnadsskolan vid akademien för de fria konsterna, hade medfört de allra bästa verkningar för svensk byggnadskonst, i det den fört byggnadskonsten från den forna akademiundervisningens abstrakta stilstudier ut på den tekniska universitetsbildningens och den praktiska verklighetens fasta mark. Icke minst välgörande hade härvid umgänget varit mellan de unga arkitekterna och deras kamrater inom andra tekniska yrken. Den gemensamma vetenskapliga förberedelsen för det praktiska lifvet hade blifvit en källa till ömsesidig förståelse och ömsesidigt intresse, hvars hälsosamma verkningar sträckt sig långt öfver skolans råmärken. Likafullt torde det icke vara önskvärdt att alldeles upphäfva akademiundervisningen såsom afslutning å arkitektutbildningen och i stället påbygga tekniska högskolans byggnadsskola till 6-årig. Ty lika nödvändigt och nyttigt som samarbetet mellan arkitekter och öfriga teknici vore äfven gagnet af samarbete och kamratlig samvaro mellan de blifvande arkitekterna samt bildhuggare och målare, med den ökade förståelse af hvarandras verksamhetsområde som däraf blefve en följd, då fråga vore om konstnärliga uppgifter af den höga rang, att en samverkan mellan de olika konstarterna vore önskvärd eller erforderlig. De sakkunniga hade heller icke ifrågasatt ett upphäfvande af akademiens byggnadsskola ej heller ifrågasatt dess betydelse för arkitektens konstnärliga utveckling. Tvärtom hade de velat än ytterligare utvidga akademiens undervisning och särskildt föra den närmare till vårt eget fäderneslands praktiska och estetiska behof, hvarigenom den komme att få väsentligt ökad betydelse och vikt.

Två af de sakkunniga hade emellertid ansett två år vara tillfyllest äfven för denna utvidgade undervisning, så energiskt bedrifven som förslaget angåfve, under det professor Grundström i afgifven reservation

önskat behålla den akademiska undervisningen vid tre år. De synpunkter, som härvid syntes böra vara bestämmande, berodde uppenbart på självfva grunduppfattningen af hvad som är arkitekturundervisningens ändamål och medelbart af självfva byggnadskonstens ändamål. De sakkunnigas förslag hade uppenbart utgått från den riktiga uppfattning, att byggnadskonstens första mål vore att realisera verklighetens behof på det mest praktiska och ändamålsenliga sätt, dess andra att gifva dessa behof en smakfull eller i bästa fall skön form. Äfven formens utarbetning vore emellertid i första hand betingad af materialet och sålunda af det tekniska vetandet och herradömet öfver materialet, i andra hand af historiska och estetiska inflytelser, af tradition och af smak. Dessa åsikter hade — i motsats mot den äldre »akademiska» uppfattningen af begreppet arkitektur — genomträngt hela nutidens alstring såväl inom som utom vårt fädernesland och blifvit så att säga fältecknet för den byggnadskonstens renässans, som gjort sig gällande i alla civiliserade länder under de sista tjugu till trettio åren. Det sade sig självt, att ju mera krafven växte på arkitektens intresse för, medverkan vid och förmåga att realisera det praktiska lifvets uppgifter på ett sätt, som verkligen svarade mot deras innebörd och mot de material och penningmedel, vårt fädernesland kunde ställa till hans förfogande, desto mera måste också krafvet på hans tekniska utbildning växa. Att så verkligen vore fallet i vårt land, syntes mer än allt annat vittna om, att en sund och lifskraftig riktning gjorde sig gällande inom vår byggnadskonst. Det syntes därför i hög grad lämpligt och riktigt att förlägga hufvuddelen af den arkitektoniska utbildningen till de tekniska högskolorna och att där söka göra den så fyllig, att de elever, som på grund af anlag och håg icke lämpade sig för konstnärliga uppgifter af högre rang, kunde därifrån utgå i det praktiska lifvet. Såsom stadsarkitekter, stadsplanearkitekter, arbetsledare och vid mångfaldiga uppgifter af blygsammare anspråk, hvilka alltid torde befinnas vara i ett oöfverskådligt flertal, torde de finna full och lämplig användning äfven utan att utsträcka studierna till akademien. Särskildt kunde framhållas behofvet af att kunna erhålla högskolebildade arkitekter till de viktiga och kräfvande arbetschefs- och kontrollantbefattningarna vid statens och kommunernas stora byggen, något som med nuvarande ensidigt konstnärliga studieprogram endast i sällsynta fall vore möjligt. För att möjliggöra en tillfredsställande utbildning af dessa ämnessvenner för byggnadskonstens öfvervägande och praktiska sida syntes de sakkunnigas utgångspunkt från den redan existerande 4-åriga kursen vid tekniska högskolan vara synnerligen välbetänkt. Äfven de sakkunnigas förslag till omläggning af den nuvarande ämnesfördelningen, så att utrymme bered-

des för en för de mera praktiska uppgifterna tillfyllestgörande utbildning, vore särdeles väl genomtänkt.

Med anledning af den i Grundströms reservation lämnade uppgiften, att enligt de sakkunnigas förslag stilstudierna skulle »från akademien helt eller till större delen förflyttas till tekniska högskolan, där de i följd af den begränsade tiden måste blifva ytterst knapphändiga», framhålles vidare, att en arkitekturundervisning utan kännedom om byggnadskonstens historia och formbildning icke kunde anses tillräcklig ens för från högskolan till det praktiska lifvet utgående elevers behof, om den också vore möjlig att meddela. Därmed vore emellertid icke sagdt, att stilstudier vore öfverflödiga eller onyttiga vid akademien. Men det torde existera en väsentlig skillnad mellan det sätt, hvarpå stilstudierna vid högskolan och stilstudierna vid akademien borde bedrifvas. Vid högskolan torde nämligen hufvudvikten böra läggas vid byggnadsstilarnas tekniska utveckling och af materialet samt konstruktionsmetodernas beskaffenhet betingade formbildning. Vid akademien åter torde som hittills stilstudiet mera böra afse formernas estetiska behandling och värde som hjälpmedel vid stilperiodens konstnärliga alstring. Om stilstudiet, såsom reservanten fullt riktigt yttrat, »bör vara ett uppfostrings*medel* icke ett *mål*», borde det väl icke förmenas högskolan att använda detta uppfostringsmedel för sina mera praktiska syften, liksom akademien toge det i anspråk för sina bemödanden att »underlätta byggnadskonstens utveckling i en fri och tidsenlig riktning».

Det vore uppenbart, att en enligt reservantens åsikt ordnad 3-årig, i vissa fall till 2-årig förkortad studietid under endast en ordinarie professor, som jämte undervisning i arkitektur, samt ledning af skissritning och byggnadsprogram också skulle meddela undervisning i byggnadskonstens historia »särskildt den svenska» — oafsedt svårigheten att finna en person, som kunde motsvara moderna kraf på undervisning i alla dessa ämnen samtidigt och därjämte finna tid och krafter till den praktiska arkitektverksamhet, utan hvilken all arkitekturundervisning i längden förlorade den nödvändiga kontakten med verkligheten — måste gifva ett svagare resultat, än om ämnena fördelades på två professorer under en 2-årig kurs. Att vid delningen af denna öfvermäktiga arbetsbörda just den svenska arkitekturens historia gjorts till ämne för en ny professur, syntes vara i full öfverensstämmelse med såväl praktiska kraf som modern uppfattning af byggnadskonst. Meningen därmed torde ingalunda vara att »med all makt få till stånd en nationell stil» i historisk mening, utan tvärtom att bibringa eleverna en tillräcklig kännedom om frukterna af våra fäders arbete och erfarenhet på byggnadskonstens område för att sätta dem i stånd att med i det väsentliga samma material, som stått våra föregångare till buds, skapa en i bästa mening *natio-*

nell byggnadskonst, som svarade mot Sveriges praktiska förutsättningar och ekonomiska tillgångar. Den utländska byggnadskonstens nyare utveckling visade, att den i stället för att gå »i internationell riktning» numera baserats på studiet af hvarje lands inhemska byggnadskonst. Den engelska uppfattningen hade i detta fall gått segrande genom Europa och väckt till lif motsvarande rörelser i Danmark, Tyskland, Frankrike, Spanien, Italien, ja till och med i Ungern och Ryssland; en internationell byggnadskonst hade redan länge visat sig lika oförenlig nu som fordom med de klimatiska, kulturella och tekniska förutsättningarna i hvarje land, och framtidens byggnadskonst hade erkänts ligga i utvecklingen af hvarje lands och nations praktiska förutsättningar, behof och lynnesdrag till ny självständig konst, ju mer nationell dess bättre och sundare. En lifligt medverkande faktor vid uppkomsten af denna moderna uppfattning hade varit det stigande intresset för och vården om de historiska minnesmärkena. Reservanten erkände de kraf, som denna omsorg ställde på vårt lands arkitekter, men ville ej draga konsekvenserna däraf. På samma gång reservationen utvecklade nyttan och nödvändigheten af stilstudier i allmänhet, underkändes betydelsen af insikten i den svenska byggnadshistorien. Senare tiders forskning och erfarenhet hade dock redan visat, att vårt folks byggnadskonst vore i mångt och mycket så egenartad, att dess monument icke kunde behandlas enligt allmänna stilrecept utan kräfde en intim och grundlig kännedom om svensk byggnadshistoria, svenska material, konstruktionsmetoder och former, för att åtgärderna för deras vidmakthållande icke skulle blifva ödesdigra för deras svenska lynnesdrag och historiska värde. Den af de sakkunniga föreslagna professuren i svensk byggnadskonst vid akademien för de fria konsterna syntes vara ett lifsvillkor för denna konsts sunda utveckling, icke såsom reservanten synes frukta, till en tom efterklang af äldre nationella stilformer, utan, såsom de öfriga sakkunniga torde hafva afsett, till en fri konst, baserad på våra nationella förhållanden, material och behof.

Om ofvanstående resonnemang angående lämpligheten af de sakkunnigas förslag om arkitekturundervisningens fördelning på en 4-årig högskolekurs och en 2-årig akademikurs vore riktigt, följde däraf med nödvändighet, att den nuvarande fördelningen mellan studierna vid Chalmerska institutet och akademien blefve fullkomligt ohållbar.

Då redan inträdesfordringarna vid Chalmerska institutet vore lägre än vid högskolan och — i viss mån som följd däraf — lärarrådet därstädes önskade bibehålla den nuvarande läroplanen, enligt hvilken arkitekturundervisningen begynte först i andra afdelningen och slutade i tredje afdelningen, således fortginge endast två år, under hvilka endast en

mycket elementär kunskap i flydda tiders byggnadsformer kunde hinna meddelas och liten eller ingen undervisning ägde rum i de för arkitektur ytterst viktiga och vid tekniska högskolan självständigt utvecklade ämnena stadsanläggningslära, byggnadsteknik och byggnadshygien, vore det tydligt att denna undervisning icke kunde motsvara hvarken de af de sakkunniga med full rätt uppställda fordringarna för arkitekter, som ämnade ägna sig åt yrkets mer praktiska sida, än mindre jämnställas med den undervisning, som tekniska högskolan enligt de sakkunnigas förslag skulle lämna till akademien afgående elever. Att tänka sig dessa brister afhjälpta genom längre studietid vid akademien, såsom hittills ägt rum, skulle i väsentliga delar paralysera den föreslagna undervisningsplanen därstädes och blifva olidligt betungande för både lärare och elever. För att möjliggöra ett gemensamt arbete för alla elever vid akademien hafva de sakkunniga således haft att välja på två möjligheter: antingen att föreslå hela högskoleundervisningens förläggande till tekniska högskolan, hvaraf skulle följa indragande af Chalmerska institutets byggnadsfackskola, eller att genom utvidgande af undervisningen vid Chalmerska institutet och en kompletterande kurs vid tekniska högskolans fjärde afdelning söka jämnställa samtliga elever före utgången till det praktiska lifvet eller afgången till akademien. Att de sakkunniga anknutit sitt förslag till nu existerande förhållanden och sökt bibehålla den nyttiga och väckande inflytelsen af två skolor med delvis olika lärarpersonal och uppfattning, syntes mycket förtjänstfullt. Detta innebure icke någon orättvisa mot Chalmerska institutet, så länge detta icke själft ansåge sig kunna utvidga undervisningen till att omfatta en 4-årig kurs efter samma undervisningsplan som den för tekniska högskolan af de sakkunniga föreslagna, och med motsvarande lärarpersonal. Tvärtom komme Chalmerska institutets elever fortfarande, såväl hvad inträdesfordringarna till institutet, som hvad det fria tillträdet till tekniska högskolans fjärde årskurs beträffade, i ett förmånligare läge än högskolans egna elever. Men att till förmån för en i såväl tekniskt som konstnärligt sedt otillräcklig kurs vid Chalmerska institutet fullständigt förrycka den föreslagna undervisningen vid akademien och införa i densamma ett elevmaterial, som på intet sätt vore i stånd att tillgodogöra sig den undervisning, som enligt de sakkunnigas förslag skulle där meddelas, vore icke att vingklippa akademien till förmån för tekniska högskolan utan att vingklippa den till förmån för Chalmerska institutet.

Styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt har uti underdånigt utlåtande den 12 maj 1909, i anslutning till ett af lärarrådet vid anstalten afgifvet yttrande, hemställt, att Kungl. Maj:t icke måtte bifalla ofvanbe-

mälda sakkunnigas förslag i hvad det afsåge en minskning af studierna vid den under akademien för de fria konsterna ställda byggnadsskolan samt förändringar i nu rådande, af kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande förordade inträdesfordringar till samma läroverk.

I sitt berörda yttrande har lärarrådet förklarat sig anse att, om de sakkunnigas förslag genomfördes, akademiens för de fria konsterna betydelse som utbildningsanstalt för konstnärligt mogna arkitekter skulle minskas, samt programmet för undervisningen vid tekniska högskolan genom omständigheternas makt stegras i det medvetna eller omedvetna syftet att mera och mera göra efterutbildningen vid akademien öfverflödig. Tendenser i nu antydda riktning hade redan länge varit märkbara. För en hvar med utbildningsfrågor af detta slag förtrogen torde stå klart, att den tekniska och konstnärliga utbildning, som borde kräfvas af en för nutida uppgifter vuxen arkitekt, ej vore möjlig att vinna med en studiekurs af den utsträckning, som efter förslaget stode till tekniska högskolans förfogande, *äfven* om arbetet påskyndades, och *äfven* om undervisningen i åtskilliga ämnen af rent teknisk art (maskinlära, elektroteknik) inskränktes enligt de sakkunnigas förslag. Enligt deras uttalande gjordes visserligen ej heller anspråk på, att fackskolan skulle betraktas som afslutande arkitekturskola, men arten af dess undervisning med stilstudier, stadsplanekonst m. m. stämplade den likvisst som ett slags halfakademi. Äfven om tekniska högskolan mot förmodan förmådde hålla sig inom det uppgifna programmet att endast utbilda elever med kompetens att handhafva »i konstnärligt afseende mindre fordrande uppgifter», ansåge lärarrådet dock vara ovisst, om svensk arkitektur blefve betjänad af en dylik produktion af halfarkitekter, hvilkas kompetensanspråk otvifvelaktigt senare komme att, äfven utan akademiska studier, sträcka sig utöfver nämnda program.

Enligt lärarrådets mening vore de enda fullt naturliga alternativen: antingen 1) ombildning af tekniska högskolans byggnadsfackskola till fullständig arkitekturhögskola genom den nuvarande 4-åriga kursens ut- och påbyggnad till 6-årig samtidigt med fullständigt upphäfvande af konstakademiens arkitekturskola; eller 2) bibehållandet och utvecklingen af denna senare samt fastställande af de högre tekniska läroverkens byggnadsfackskolor till rena förskolor för akademien. De nämnda läroverkens stadgade 3-åriga kurs vore, enligt lärarrådets åsikt, som förberedelse för inträde till akademien mest naturlig, enär denna tid syntes räcka till för inhämtandet af den byggnadstekniska underbyggnad, som kräfdes för ett framgångsrikt utnyttjande af den påföljande, hufvudsakligen konstnärliga utbildningen vid akademien.

Den fjärde årskursen af tekniska högskolans byggnadsfackafdelning syntes i enlighet med förslaget af kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande böra kvarstå, enär den syntes hafva en viktig uppgift att fylla bland annat som fortsättningskurs för blifvande stadsingenjörer, byggmästare, byggnadsingenjörer. I vårt land vore nämligen väl sörjdt för den högre utbildningen af arkitekter, civilingenjörer och andra, men blott i ofullständig grad för egentliga byggnadstekniker.

För det ofvan nämnda alternativet 2) bibehållandet af en kraftigt arbetande arkitekturskola i samband med akademien för de fria konsterna talade det ofta framhäfda och enligt lärarrådets förmenande oskattbara gagnet af samarbete och kamratlig samvaro mellan de blifvande arkitekterna och deras sidoordnade konstnärsbröder, bildhuggare och målare, med den ökade förståelse af hvarandras verksamhetsområde, som däraf blefve en följd.

De sakkunniga, som på goda grunder icke satt i fråga att föreslå den ordning, som här ofvan betecknats som alternativ 1), hafva dock enligt lärarrådets åsikt med sitt förslag intagit en mellanställning mellan de båda alternativen, som kunde blifva till skada för vår arkitektutbildning. De ville öfverföra en betydande del af akademiens undervisningsverksamhet på tekniska högskolan och förkorta studietiden vid den förra, d. v. s. skapa en i jämförelse med nuvarande förhållanden förkrympt akademi med 2-årig, under vissa förhållanden blott 1-årig kurs.

För lärarrådet stode som det önskvärda: en utvecklad akademisk arkitekturskola för bedrifvande hufvudsakligen af byggnadskonstnärliga studier, utan att därför byggnadskonstens tekniska sida tappades ur sikte. Att de rent konstnärliga kompetensfordringarna för inträde i denna af lärarrådet önskade, icke förkrympta akademi borde kunna ställas lägre än hvad de sakkunniga tänkt sig, vore gifvet. Ehuru en viss grad af insikter i flydda tiders byggnadsformer vore värdefull vid inträdet i akademien, ansåge lärarrådet dock, att studierna häruti vid de tekniska läroverken, för så vidt de afsåge förberedelse för inträde i akademien, kunde och borde röra sig på jämförelsevis elementärt stadium, enär de eljest för mycket inkräktade på de tekniska läroverkens knappa arbetstid för byggnadstekniska uppgifter. Dessutom hölle lärarrådet före, att de sakkunniga i och med sin föreslagna omläggning af studieplanen för de tekniska läroverken borttagit för mycket af sådana ämnen, som visserligen icke utgjorde det centrala uti arkitektutbildningen, men som vore af den betydelse, att bristande kunskaper i desamma gjorde arkitekten främmande för åtskilliga af de praktiska uppgifter, som mötte honom under hans verksamhet.

De sakkunnigas förslag om öfverförande af en del af akademiens nuvarande undervisning på tekniska högskolan grundade sig tydligen bland annat på deras önskan att förkorta de blifvande arkitekternas studietid från nu till regel vordna 7 år till 6. Nödvändigheten af den för tekniska högskolans elever vanliga studietiden om 7 år syntes lärarrådet icke bevisad. Den som för lång ansedda studietiden berodde visserligen på, att den rättighet, eleven för närvarande hade att redan från tredje årskursen vinna inträde i akademiens byggnadsskola »sällan utnyttjas», och att sålunda en 4-årig vistelse vid tekniska högskolan blifvit regel. Lärarrådet förmenade, att betydligt antal af dem, som tänkt sig skola inträda på akademien, kvarstannat på högskolan ett fjärde år af undfallenhet för den där rådande uppfattning, att deras utbildning där bättre befordrades än vid akademien. Att de af detta skäl eller kanske af håg att längre tid tillgodogöra sig en omtyckt lärares undervisning kvarstannat på högskolan, vore förklarligt. Men skulle då detta extra år behöfva vara så godt som bortkastadt? Hade detta ej bort kunna åstadkomma, att den redan nu vid akademien förekommande möjligheten till dispens från ett af studieåren kunnat tillämpas på mera än ett försvinnande fåtal af de talangfullaste bland tekniska högskolans 4-åriga elever? Studietiden skulle därmed för dem hafva förkortats till de önskade 6 åren, en sammanlagd studietid, hvilken nu som regel gällde i fråga om akademielever, som inkomme från tekniska högskolans tredje årskurs och från Chalmerska institutet. Otvifvelaktigt innebure äfven de sakkunnigas yrkande på, att endast fullständigt genomgående af tekniska högskolans omskapade fjärde årskurs måtte berättiga till rätt att ansöka om inträde på akademiens byggnadsskola, en orättvisa mot de till akademien sträfvande elever, hvilka genomgått Chalmerska institutet. Från att nu under sin studietid ha undsluppit med att besöka två läroverk, Chalmerska institutet och konstakademien, skulle de efter nämnda förslag dessutom nödgas passera tekniska högskolan. Som bekant kräfde hvarje sådant ombyte sin tid, innan eleven hunne sätta sig in i det nya läroverkets förhållanden, arbetssätt och synpunkter — visserligen för en del måhända nyttiga erfarenheter, men tidsödande. Lärarrådet skulle emellertid villigt finna sig i den för Chalmerska institutets elever oförmånliga anordningen, om grundad förhoppning förefunnes, att elevernas utbildning därpå skulle vinna. Men erfarenheten syntes tala för motsatsen. Och med styrka hade i senare tid den åsikten gjort sig gällande, att konstnären finge sin bästa utbildning, mellan ju färre lärare och olika lärometoder han under sin studietid behöfde slitas. Lärarrådet anslöte sig sålunda i olikhet med ofvannämnda sakkunniga till det förslag om inträdesfordringar för inträde till akademiens bygg-

nadsskola, hvilket uppställts af kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande och hvilket i hufvudsak sammanfölle med nu existerande förhållanden.

De sakkunniga hade starkt framhäft olägenheterna för den akademiska undervisningen af det ojämna elevmaterial, som akademiens byggnadsskola hade att handleda, och därvid lagt tonvikt på olämpligheten af, att realstudenter med 4-årig högskolekurs måste underkasta sig samundervisning med elever från Chalmerska skolans 3-åriga kurs. Först och främst borde, såsom ofvan framhållits, tekniska högskolans fjärde årskurs ej jämföras med Chalmerska institutets tredje årskurs, då eleverna i tekniska högskolans tredje årskurs ägde full rätt att ingå i akademiens byggnadsskola, och det måste betraktas som en ej afsedd ojämnhet uti de vid akademien studerande elevernas ståndpunkt, att elever med längre än tre års utbildningstid vid tekniska högskolan tillkomme. Vidare torde ej allt för stor vikt böra läggas på, att icke alla de från Chalmerska institutet till akademien inkommande eleverna aflagt studentexamen, utan en del vunnit inträde vid Chalmerska institutet genom en särskild examen, hvilken med afseende på matematisk mogenhet varit i full jämnhöjd med fordringarna för studentexamen på latinlinjen, men uti de humanistiska ämnena varit mera sväfvande, så mycket mera som enligt kommitténs för den högre tekniska undervisningens ordnande förslag skärpta fordringar med afseende på de humanistiska ämnena komme att införas vid inträde i Chalmerska institutet. Då de sakkunniga i sitt betänkande yttrade, att på grund af att inträdesfordringarna till Chalmerska institutet ej utgjordes af studentexamen på reallinjen, en del af första och andra läsåret därstädes användes för bibringande af kunskaper i grundläggande ämnena, torde detta vara i hög grad vilseledande i ifrågavarande hänseende och låta förmoda en större skillnad mellan eleverna vid tekniska högskolan och Chalmerska institutet än som öfverensstämde med verkliga förhållandet.

I fråga om de påstådda olägenheterna af den nuvarande ordningen för arkitektstudiernas bedrifvande hänvisar lärarrådet, bland annat, till den betydande grupp af arkitekter, som, efter 6-åriga studier, däraf 3 år vid Chalmerska institutet, nu stode i främsta ledet bland bärarna af nyare tidens byggnadskonst i vårt land. Det torde sålunda, enligt lärarrådets mening, ej längre vara hållbart att påstå, att den nu obestridligen förefintliga ojämnheten uti de olika elevernas vid akademien kunskapsmått vid inträdet skulle kunna vara af någon genomgripande olägenhet vid undervisningen. Förklaringen låge med all säkerhet däruti, att all högskoleundervisning måste, om den sköttes af vakna och dugliga lärare, vara sådan, att den ej begränsades till inplantande af ett bestämdt kunskaps-

mått utan anslöte sig till elevernas eget arbete och i hufvudsak bestode i handledandet och befordrandet af detta. Huru skulle man väl vid universiteten kunna ifrågasätta att klafbinda elevernas undervisning så, att de, som följde föreläsningarna för någon bestämd professor, nödvändigtvis måste intaga samma ståndpunkt eller hafva erhållit samma föregående utbildning? Om blott eleverna besutte den allmänna mogenheten och inhämtat de erforderliga grundläggande kunskaperna och färdigheterna, tillgodogjorde de sig undervisningen hvar och en på sitt sätt och utvecklade sålunda sin begåfning och sin personlighet hvar och en efter sin natur. Detta gällde icke minst, då fråga vore om den konstnärliga utvecklingen vid uppfostrandet af arkitekter.

En bestämd förmån, som Chalmerska institutets till byggnadsyrket sträfvande elever hade framför tekniska högskolans, ansåge lärarrådet ligga i friheten för de förra att först i andra årskursen slutgiltigt bestämma sig för sitt fack. Eleverna hade därmed möjlighet att under minst ett år röra sig inom olika studieområden, alla af teknisk art, och de liksom lärarna hade därunder haft tillfälle att pröfva begåfning och håg på ett sätt, som den nyss blifne studenten sällan kunde. Stora flertalet af de mera framstående, från Chalmerska institutet utgångna svenska arkitekterna hade sålunda icke beslutit sig för sitt lefnadsyrke förrän uti andra årskursen.

Mot de sakkunnigas förslag i fråga om praktisk verksamhet före inträdet vid akademiens läroverk hade lärarrådet intet annat att erinra, än att dess genomförande i sin fulla utsträckning måhända skulle kräfva väl stor uppoffring af tid och penningar, och att man utan olägenhet kunde bibehålla de 6 månader, som af kommittén för tekniska undervisningens ordnande föreslagits.

Ehuru frågan om inrättande af särskild professur i svensk arkitektur icke berörde Chalmerska institutet, ville lärarrådet dock hafva uttalat sin sympati för förslagets syfte.

I underdånigt yttrande den 26 oktober 1909 har Svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst med vissa smärre förändringar, afseende dels omfattningen af professorns i arkitektur föreläsningar dels rätt för före detta elev vid konsthögskolan att deltaga i pristäflan, förordat de sakkunnigas plan för arkitekturundervisningens ordnande samt på det bestämdaste afstyrkt de i professor Grundströms reservation gjorda ändringsförslag. Detta yttrande var förberedelsevis affattadt af en kommitté, bestående af arkitekterna Gustaf Lindgren, Ernst Stenhammar, Ivar Tengbom, L. I. Wahlman, Ragnar Östberg och

C. Westman. I fråga om styrelsens för Chalmers tekniska läroanstalt förslag om undervisningens ordnande framhålles i berörda yttrande, att vid en 3-årig kurs vid tekniska högskolan ej medhunnes att bibringa eleverna tillräckliga kunskaper i de tekniska ämnen, de för sitt yrke behöfde, om vederbörlig hänsyn skulle tagas till allsidig fackutbildning. Man skulle blifva tvungen att till konsthögskolan förlägga en del tekniska ämnen, hvilket skulle medföra betydande budgetförändringar för denna skola, eller ock skulle den tekniska undervisningen vid de båda skolorna så ensidigt komma att upptaga studietiden, att elever, som därifrån ginge direkt ut i det praktiska lifvet, ej blefve rustade för till och med ganska blygsamma arkitektoniska uppgifter. Samtliga elever skulle därför tvingas in på konsthögskolan för att få sin arkitektutbildning där afslutad. Men i våra dagar möttes arkitekten af så olikartade uppgifter, och den grad af kompetens, som kunde erfordras, vore därför så olika, att det vore synnerligen välbetänkt att icke betunga dem, som kanske uteslutande komme att ägna sig åt mindre uppgifter, med för lång studietid.

Därjämte syntes det väl mindre lämpligt att, då vi ägde en teknisk högskola, där arkitekturundervisningen fått en högre grad af utveckling, söka skrufva ned den i öfverensstämmelse med en skola, där undervisningen i detta afseende vore mindre utvecklad, blott för att den senares elever ej skulle behöfva komplettera sina studier vid högskolan. Då vore väl riktigare att omorganisera den lägre skolan, så att eleverna direkt från denna kunde vinna inträde i afslutningsskolan. Till dess en sådan omorganisation kunde ske, syntes enda möjligheten för att erhålla homogenitet i undervisningen vara att, såsom föreslagits, elev från Chalmerska institutet finge komplettera vid tekniska högskolans fjärde afdelning.

Beträffande Grundströms reservation anför afdelningen följande:

»Då reservanten som stöd för sin åsikt, att studietiden vid konsthögskolan ej kan minskas från tre till två år anför, att erfarenheten visat dessa tre år vara välbehöfliga för att bibringa eleven nödiga kunskaper, förbiser han, att enligt det nya förslaget arkitekturundervisningen vid tekniska högskolan skulle begynna vida tidigare än hittills, att redan andra årskursen där blir en ren fackskola för arkitektur och att husbyggnadslära och ornamentik begynna redan i första afdelningen. En del af nuvarande undervisningsämnen vid konsthögskolan skulle därjämte öfverföras på tekniska högskolan. Eleven kommer sålunda till konsthögskolan långt bättre förberedd än nu är fallet. Att det år, som ovillkorligen bör borttagas från studietiden, tages från konsthögskolan, synes under sådana förhållanden riktigt. Reservanten vill göra tre år vid konsthögskolan till regel, en

förkortning till två år som möjligt undantagsfall. Afdelningen vill sätta två års studietid som regel och det tredje året som möjligt undantagsfall.

»Reservanten synes hafva stora betänkligheter mot att 'stilstudier' skulle bedrifvas vid tekniska högskolan, där han anser dem ej höra hemma.

»Skälen för stilstudiets kraftigare bedrifvande vid tekniska högskolan äro dels, att det är ett grundläggande ämne, dels att ämnet blir mer lefvande och behållningen däraf större, om undervisningen bibringas jämsides med de tekniska ämnena, dels att de elever, som ej fortsätta vid konsthögskolan, måste erhålla nödiga kunskaper i de historiska stilarna och dels att vid konsthögskolan härigenom beredes rum för ett grundligare studium af den svenska arkitekturen.

»Det är säkerligen bättre, att eleven på ett tidigare stadium, då hans självständighet är mindre utvecklad, får sysselsätta sig med de gamla stilarna. För öfrigt, att gifva eleven vid tekniska högskolan enbart teknik och konstruktion för att sedan vid konsthögskolan gifva honom enbart estetik och arkitektonisk form, vore att beröfva eleven under de första undervisningsåren åtskilligt af det för hans yrke mest intresseväckande och ett beklagligt försök att klyfva byggnadskonsten i två delar: arkitektonisk konstruktion och arkitektonisk form. Det tekniska och det konstnärliga skall gå hand i hand vid undervisningen så som i verkligheten.

»Reservanten vill låta de främmande stilarna blifva den grund, på hvilken arkitekten efter slutade studier kan bygga vidare i modern anda och uttalar, att all modern arkitektur visar tendenser att gå i internationell riktning, samt att däremot de folk, som envist hålla fast vid sin egen gamla konst, anses som efterblifna; någon professur i svensk arkitektur anser han därför icke önskvärd.

»Man har svårt att förena de två omdömena om de främmande stilarnas förträfflighet som grund vid utbildningen och våra inhemska stilars oförmåga i samma syfte. Hvarje god arkitektonisk stil har varit nationell. Den har fått sin utdaning under inflytande af landets säregna förhållanden, dess klimat, materialtillgångar och folklynne. På samma sätt sker nu och kommer att ske i framtiden. Om, såsom reservanten säger, en ny stil alltid fotats på en gammal, blir det väl sålunda framför allt i det egna landets gångna stilar den kan få sitt säkraste fotfäste. Om, såsom reservanten säger, stilstudiet är medel, icke mål, har man svårt att förstå, att icke studiet af våra egna arkitekturepoker är ett säkrare medel att nå målet än enbart studium af andra länders motsvarande skeden, för såvidt detta mål är en modern nationell byggnadskonst. Att därjämte äga kännedom om de stora kulturländernas byggnadskonst är nödvändigt. Utan denna kännedom kunna vi icke förstå den plats i utvecklingen, som inta-

ges af vår egen stenarkitektur, hvilken alltid stått i liflig beröring med utlandets i en rikare jordmån uppvuxna byggnadskonst, som därför alltid blir lärorik och sporrande att iakttaga.

»Att utvecklingen skulle gå i den af reservanten utstakade riktningen till en internationell byggnadskonst är så långt ifrån fallet, att den tydligen går i motsatt nationell riktning. Att den så kommer att göra äfven i vårt land står klart för den, som lefver i kontakt med tidens strömningar. Nödvändigheten af, att vår egen arkitektur står såsom självständigt ämne vid arkitekturundervisningen, kunna reservantens motskäl icke jäfva.»

Akademien för de fria konsterna har i underdånigt utlåtande den 29 januari 1910 anmält, att akademien, med afseende å ordnandet af arkitekturundervisningen i riket, för sin del anslöte sig till de sakkunnigas förslag med det af Svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst gjorda tillägg i fråga om rätt för före detta elev vid konsthögskolan att deltaga i pristäfling.

Vid akademiens utlåtande finnes fogad en reservation af professor Grundström, däri han, i anslutning till sin reservation mot de sakkunnigas utlåtande, ansett sig böra ytterligare framhålla de skäl, som enligt hans åsikt talade mot ett godtagande af de sakkunnigas förslag i hvad det anginge dels förkortande med ett år af studietiden vid konsthögskolan dels inrättandet af en särskild professur i svensk arkitektur. I sådant afseende har Grundström anfört att, sedan akademiens läroverk under år 1908 tillökats med två nya skolor, nämligen för etsning och dekorativ konst, i hvilka jämväl arkitekteleverna deltogo, det visat sig, att denna undervisning förorsakat en, om ock obetydlig minskning af den tid, som förut kom arkitekturstudiet ensamt till godo. Men skulle nu, enligt de sakkunniges förslag, ytterligare tillkomma byggnadsteknik och andra ämnen, hvari skulle undervisas af tillkallade specialister, och dessutom inrättas en ny professur i svensk arkitektur med föreläsningar och öfningar 4 timmar i veckan, insåges lätt, att de sedan mera än två decennier öfliga tre årskurserna snarare måste blifva otillräckliga än tvärtom. Allra minst kunde genom studietidens minskning med ett år vinnas förhoppning om en solid utbildning i den estetiska delen af byggnadskonsten, hvilken det tillhörde konsthögskolan att i främsta rummet främja. Därest särskild lärare i svensk arkitektur kunde anses vara nödvändig, borde enligt Grundströms mening föreläsningar i detta ämne hållas af särskild inkallad specialist i enlighet med bestämmelser, som på arkitekturprofessorns förslag meddelades af lärarrådet.

I detta sammanhang torde jag få anmäla en af akademien för de fria konsterna den 5 november 1909 ingifven underdånig skrifvelse, däri akademien efter lärarrådets hörande på det varmaste förordat en af Grundström gjord framställning, att arkitekturprofessorns löneförmåner måtte, med anledning af ökad undervisning och då öfriga professorer och lärare vid konsthögskolan fått sina löner reglerade, bestämmas antingen efter akademiens förslag till ny stat eller i enlighet med den lönestat, som föreslagits af de sakkunniga.

I utlåtande den 8 april 1911 har öfverintendentsämbetet uttalat, att ämbetet icke hade något att erinra mot de sakkunnigas förslag, hvarjämte ämbetet anfört följande:

»Då det från vissa håll yppats tvifvelsmål om lämpligheten af inrättandet af en professur i ämnet svenska byggnadskonstens historia, anser sig ämbetet böra framhålla att, särskildt från ämbetets sida, denna detalj af förslaget måste betraktas såsom en bland de viktigaste. Man har, å ena sidan, påpekat att vi här i landet icke hafva någon byggnadskonst af sådant värde, att den skulle kunna uppställas såsom efterföljansvärd för de unga arkitekteleverna; å andra sidan har man fruktat, att den så skulle fånga elevernas intresse, att denna undervisning skulle blifva den dominerande eller i hvarje fall störande inverka på ledningen af undervisningen i hufvudämnet arkitektur, hvilket allt framgent måste tänkas, estetiskt sedt, grunda sig på de stora kulturepokernas förnämsta frambringelser och söka anknyta elevens fantasiverksamhet till i dem uppträdande ädlare och renare former än dem vi här, i vår afkrok af världen och med vårt föga odlade formsinne, lyckats åstadkomma ens med tillhjälp af utländska krafter.

»Emellertid är det arf af byggnadskonst, som tillfallit oss af våra förfäder, oafsedt dess konstnärliga värde, af stort kulturhistoriskt intresse och af den betydelse särskildt för oss svenskar, att det, såvidt möjligt, bör vårdas och bevaras. Villkoret för ett förstående och pietetsfullt handhafvande af våra byggnadsminnen är gifvetvis icke blott sakkunskap beträffande modern byggnadsteknik och allmän arkitekturhistoria, utan ock ett vetenskapligt fördjupande af dessa kunskaper i fråga om speciellt våra svenska byggnader och i förutsättningarna för i dem uppträdande konstruktioner och formgifningar.

»Det är arkitekter fullt förtrogna med vårt eget lands byggnadshistoria, som ämbetet behöfver för att fullgöra den del af ämbetets åligganden, som rör granskning och tillsyn af byggnadsarbeten vid kyrkor samt vården af ett flertal af kronans hus.

»Den undervisning, som hittills kunnat gifvas i detta ämne, har visat sig otillräcklig och torde icke kunna vinna nödig stadga och utvecklas fullt vetenskapligt med mindre för densamma inrättas en särskild lärostol med karaktär af professur.

»Undervisningen i svenska byggnadskonstens historia blifver sålunda af mera vetenskaplig än estetisk art och torde af denna anledning icke kunna komma att hafva något störande inflytande på den företrädesvis estetiskt anlagda undervisningen i hufvudämnet 'arkitektur'.»

I infordradt underdånigt utlåtande har statskontoret anfört följande.

Beträffande professorn i arkitektur hade de sakkunniga föreslagit, att han skulle erhålla samma aflöning som professorerna vid tekniska högskolan. Därest de af de kommitterade åberopade skäl för denna likställighet vunne nådigt afseende, skulle alltså aflöningen för denne professor utgå med det belopp, som enligt den genom nådiga brefvet den 11 juni 1909 fastställda staten för nämnda läroanstalt tillkomme professor eller med 5,000 kronor lön, 2,500 kronor tjänstgöringspenningar samt ett ålderstilllägg af 600 kronor efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring. De sakkunniga — hvilkas utlåtande var dagtecknadt den 23 januari 1909 — hade visserligen velat härutöfver tilldela honom ortstillägg med 600 kronor, hvilken löneförmån Kungl. Maj:t äfven föreslog 1909 års Riksdag att bevilja professorerna vid tekniska högskolan, men framställningen om sådan löneförmån syntes statskontoret numera icke böra föranleda någon åtgärd. Beträffande de för ifrågavarande professur föreslagna aflöningsförmåner hade det icke kunnat undgå statskontorets uppmärksamhet, hurusom desamma skulle komma att helt afvika från hvad som vore anvisadt för öfriga professurer vid konsthögskolan och således en alldeles ny lönetyp, hänförande sig till en läroanstalt af annat slag, tillskapas för en af professurerna vid konsthögskolan. Det syntes statskontoret uppenbart, att sådant icke utan särdeles tvingande skäl borde förekomma. I fråga om det i statförslaget beräknade beloppet till arkitektelevernas studieresor jämte reseersättning åt läraren — tillhopa 1,525 kronor, hvarutaf dock 325 kronor ansetts kunna utgå från det redan nu befintliga anslaget å 1,000 kronor till elevernas vid akademien studieresor, så att den erforderliga anslagsökningen endast utgjorde 1,200 kronor — syntes det statskontoret lämpligt, att denna post sammansloges med det nämnda äldre reseanslaget, hvilket vore af reservationsanslags natur, samt att efter anslaget, som sålunda skulle upptagas till 2,200 kronor, borde fogas följande tillägg: »däraf högst 400 kronor till ersättning åt läraren vid arkitektele-

vernas resor.» I öfrigt hade förslaget icke gifvit statskontoret anledning till erinran.

Genom nådig remiss har därefter löneregleringskommittén anmodats att inkomma med underdånigt yttrande i anledning af hvad statskontoret i sitt berörda utlåtande anfört rörande aflöningsförmånerna för den ifrågasatta professorsbefattningen i arkitektur vid konsthögskolan. I anledning häraf har löneregleringskommittén uti underdånigt utlåtande den 12 januari 1911 anfört följande.

»I ofvanbemälda sakkunnigas utlåtande är föreslaget och af akademien för de fria konsterna m. fl. är tillstyrkt, att i staten för konsthögskolan skall, i stället för den nuvarande professuren i byggnadskonst, uppföras en professur i arkitektur jämte det att en ytterligare professur i svensk arkitekturhistoria inrättas.

»Den sistnämnda professuren skulle i aflöningshänseende likställas med professurerna i teckning, målning och landskapsmålning; aflöningen skulle alltså utgöra 4,600 kronor, däraf 2,500 kronor lön, 1,800 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, hvartill kunde komma två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 500 kronor, efter fem och tio år.

»Professuren i arkitektur skulle däremot likställas med professurer vid tekniska högskolan; aflöningen skulle fördenskull, i öfverensstämmelse med hvad 1909 års Riksdag medgifvit för sistnämnda professurer, blifva 7,500 kronor, däraf 5,000 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, hvartill kunde komma ett ålderstillägg till lönen efter fem år med 600 kronor.

»Enligt kommitténs öfvertygelse bör man gifva statskontoret fullkomligt rätt däruti, att icke utan särdeles tvingande skäl bör för den ifrågasatta professorsbefattningen i arkitektur vid konsthögskolan tillskapas en lönetyp, i så hög grad afvikande från hvad vid 1908 års Riksdag blef i aflöningshänseende bestämdt för flertalet professurer vid konsthögskolan.

»Visserligen är det sant, att vid den år 1908 skedda löneregleringen — frånsedt den från föregående stat kvarstående aflöningen till professorn i byggnadskonst — flera särskilda aflöningstyper fastställdes för professurer vid konsthögskolan, i ty att för flertalet aflöningen sattes till 4,600 kronor med ofvannämnda två ålderstillägg, för en professur till 4,000 kronor, likaledes med enahanda ålderstillägg jämte bostad och ateljé, samt för en professur till allenast 2,500 kronor i arfvode; och visserligen bör det behörigen uppmärksammas att, då akademien för de fria konsterna i augusti 1907 afgaf förslag till ny stat, akademien, på anförda skäl, i detta förslag upptog för professorn i byggnadskonst en högre aflöning än för någon

af de öfriga professorerna, nämligen 6,000 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor.

»Men att för den professur i arkitektur, som enligt föreliggande förslag skulle träda i stället för den nuvarande professuren i byggnadskonst, sätta begynnelseaflöningen ända upp till 7,500 kronor med en slutaflöning af 8,100 kronor, lärer efter all sannolikhet icke kunna ske utan att draga med sig, säkerligen ej utan fog, anspråk på motsvarande aflöningsförbättringar från öfriga professorer vid konsthögskolan. Att detta ej är ett löst antagande från kommitténs sida, torde nogsamt ådagaläggas af en för statsverket dyrköpt erfarenhet från olika områden af statens verksamhet.

»Spörsmålet blir fördenskull efter kommitténs uppfattning, huruvida, äfven med nämnda risk för statskassan, särdeles tvingande skäl kunna anses förefinnas för införande å konsthögskolans stat af den från tekniska högskolans stat hämtade lönetypen för den ifrågasatta professorsbefattningen i arkitektur. Kommittén har icke funnit sig öfvertygad om att sådana 'särdeles tvingande' skäl här föreligga.

»I det yttrande, som till lärarkollegiet vid tekniska högskolan afgifvits af professorn i väg- och brobyggnadskonst Magnell, t. f. lektorn i husbyggnadskonst Wahlman och extra läraren i byggnadskonstens historia hofintendenten Lindgren har gifvits uttryck åt den uppfattningen, att en professor i arkitektur vid konsthögskolan äfven bör 'finna tid och krafter till den praktiska arkitektverksamhet, utan hvilken all arkitekturundervisning i längden förlorar den nödvändiga kontakten med verkligheten.' Det har säkerligen varit en dylik hänsyn som gjort, att för professorer vid konsthögskolan stadgandet i fråga om förening af tjänster och uppdrag erhållit en annan lydelse än som vanligen förekommer i de vid nyare löneregleringar bestämda aflöningsvillkor. I de till den nya staten för akademien för de fria konsterna och konsthögskolan hörande aflöningsvillkoren föreskrifves nämligen uti ifrågavarande hänseende allenast, att med ordinarie befattning hos akademien eller vid konsthögskolan icke må förenas sådan tjänstebefattning eller sådant uppdrag annorstädes, som akademien, efter pröfning, finner inverka hinderligt för tjänstgöringen hos akademien eller konsthögskolan. Men anses det alltså i undervisningens välförstådda intresse böra så ordnas, att professorn i arkitektur vid konsthögskolan ej i den grad upptages af sin tjänst, att han sättes ur stånd att i tillbörlig mån ägna sig äfven åt publika eller privata uppdrag i facket, så torde ock befinnas tillfyllest, om för den ifrågavarande professorsbefattningen aflöningen bestämmes ungefärligen så, som akademien för de fria konsterna tänkte sig för professuren i byggnadskonst, då akademien i augusti 1907 afgaf förslag till ny stat. Såsom redan är nämndt, föreslog akademien därvid för

professorn i byggnadskonst 6,000 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, alltså en slutaflöning af 7,000 kronor.

»I det betänkande, som kommittén den 10 november 1910 afgaf rörande farmaceutiska institutet, har kommittén för professorerna vid nämnda institut föreslagit lägre aflöningsförmåner än för professorer i allmänhet vid universitet, karolinska institutet och tekniska högskolan, samt i sådant hänseende hemställt, att innehafvare af professorsbefattning vid farmaceutiska institutet må erhålla lön 4,400 kronor och tjänstgöringspenningar 2,000 kronor, tillhopa 6,400 kronor, hvartill skulle kunna komma ett ålderstillägg till lönen å 600 kronor efter fem år. Slutaflöningen skulle alltså blifva 7,000 kronor.

»För att nu ej för professorsbefattningar vid statens läroanstalter aflöningstyperna må blifva flera än af omständigheterna verkligen påkallas, har det synts kommittén, som borde jämväl för den ifrågasatta professorsbefattningen i arkitektur vid konsthögskolan aflöningen kunna sättas till hvad kommittén föreslagit för professorerna vid farmaceutiska institutet. I nu förevarande fall skulle emellertid aflöningsvillkoren blifva enahanda som för öfriga ordinarie befattningshafvare vid konsthögskolan. Det torde därvid få anses självklart, att innehafvare af nuvarande professorsbefattningen i byggnadskonst vid öfvertagande af professuren i arkitektur bör, i fråga om rätt till ålderstillägg, tillgodoräknas den tid, som förflutit från hans tillträde till professorsbefattningen i byggnadskonst.

»Då vid 1908 och 1909 årens Riksdagar aflöningarna reglerades för professorer vid karolinska institutet och tekniska högskolan, blef, mot hvad Kungl. Maj:t föreslagit, ortstillägg ej tillerkändt dessa tjänstemän. I anslutning härtill har i betänkandet rörande farmaceutiska institutet kommittén för professorerna därstädes ej upptagit aflöningstiteln ortstillägg. Så har ock i nu förevarande fall kommittén för den ifrågasatta professorsbefattningen i arkitektur vid konsthögskolan ansett aflöningen böra fördelas i lön och tjänstgöringspenningar.

»Under åberopande af hvad ofvan anförts hemställer kommittén i underdånighet, att för den ifrågasatta professorsbefattningen i arkitektur vid konsthögskolan — hvilken befattning är afsedd att träda i stället för den nuvarande professuren i byggnadskonst — aflöningen må bestämmas till 6,400 kronor, däraf 4,400 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, hvartill kan komma ett ålderstillägg till lönen å 600 kronor efter fem år; samt att för åtnjutande af dessa aflöningsförmåner måtte gälla enahanda villkor och bestämmelser, som i Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 13 juni 1908 finnas angifna för åtnjutande af de i staten för akademien för de fria konsterna och konsthögskolan upptagna aflöningsförmåner.»

Departementschefens yttrande.

De sakkunnigas förslag till ordnande af arkitekturundervisningen går i stort sedt ut på en 4-årig kurs vid högre teknisk läroanstalt och en därpå följande 2-årig kurs vid konsthögskolan. Härigenom och genom de annordningar, som tillika föreslås, har man velat vinna, dels att det elevmaterial, konsthögskolan har att mottaga, blir af mera enhetlig beskaffenhet än nu, dels att studietiden för konsthögskolans elever från tekniska högskolan, hvilka utgöra det långt öfvervägande flertalet, förkortas med ett år, dels att de arkitekter, som utgå i det praktiska lifvet utan att hafva genomgått konsthögskolan, skola genom utsöndring af en del biämnen erhålla grundligare undervisning såväl i tekniskt som konstnärligt afseende än den de nu åtnjuta, dels slutligen att undervisningen vid konsthögskolan, hvilken hittills varit af nästan uteslutande estetisk och konstnärlig art, bättre afväges genom att kompletteras med en solid fortsatt utbildning i byggnadskonstens tekniska och ekonomiska problem. Förslaget har i allmänhet — bortsedt från några mindre väsentliga detaljer — mötts af gillande. Det har sålunda understödts af akademien själf, som därvid frångått sitt tidigare förslag i ämnet, af tekniska högskolans lärarkollegium och styrelse, af Svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst samt af öfverintendentsämbetet.

Professor Grundström — och till hans åsikt hafva lärarrådet och styrelsen vid Chalmers tekniska läroanstalt anslutit sig — har emellertid förordat bibehållandet af den nuvarande i allmänhet 3-åriga kursen vid konsthögskolan, hvaraf torde följa, att äfven i öfrigt, enligt Grundströms mening, i det hela allt bör förblifva vid det gamla. De sakkunniga hafva dock enligt min uppfattning på ett öfvertygande sätt uppvisat, att de nuvarande förhållandena ingalunda kunna betraktas såsom tillfredsställande. Svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst, som väl får anses vara ett uttryck för åsikterna bland landets arkitekter, har ju ock med styrka understrukit detta sakförhållande.

Mig synes det uppenbart, att undervisningen vid konsthögskolan måste blifva i hög grad lidande på den nuvarande ojämnheten i elevernas grundläggande kunskaper. En del elever hafva att stödja sig på den 3-åriga kursen vid Chalmers tekniska läroanstalt, andra åter på en 3-årig, således något mera omfattande teknisk högskolekurs samt återstoden slutligen på en fullständig 4-årig kurs vid högskolan. Detta är gifvetvis ett missförhållande, som icke bör fortvara, utan på hvilket man måste söka råda bot. De sakkunnigas förslag, på hvars detaljer jag längre fram skall ingå, skulle uppenbarligen medföra en högst väsentlig förbättring i berörda hänseende och bidraga till att skapa ett i görligaste mån enhetligt elevmaterial vid konsthögskolan. Det återstår då att se, huruvida dess genomförande i

andra hänseenden skulle visa sig vara förenadt med olämpor. Af den i ärendet förebragta utredningen torde framgå, att vi hafva behof dels af arkitekter, tekniskt väl utrustade för att möta alla de kraf, som i det praktiska lifvet i mångahanda former möta konstruktören af och ledaren för praktiska byggnadsarbeten, dels ock af arkitekter, som med en solid teknisk bildning förena en konstnärlig fördjupning och sålunda förmå skapa och utföra mera arkitektoniskt fordrande verk. Den första uppgiften tillkommer för närvarande våra högre tekniska läroanstalter och då främst den förnämsta af dem, den tekniska högskolan. Konsthögskolan har sedan att af arkitekten dana en mera helgjuten konstnär eller åtminstone nedlägga fröen därtill. Man har framkastat den tanken, att hela arkitekturundervisningen lämpligen borde sammanföras i en enda arkitekthögskola. Detta kan ju vara en framtidstanke, som måhända en gång återkommer i fastare gestalt. För närvarande torde vi dock endast hafva att räkna med möjligheten att inom den nuvarande organisationen genomföra behöfliga förbättringar, och dithän syftar också de sakkunnigas förslag.

Hvad det praktiska lifvet främst behöfver är, som jag nyss sade, arkitekter med en grundlig teknisk utbildning. Genom att helt befria eleverna från en del för blifvande arkitekter mindre viktiga ämnen, såsom fysik och beskrifvande maskinlära, samt genom en del andra omläggningar af undervisningen hafva de sakkunniga velat bereda dem tillfälle till mera fördjupade, rent arkitektoniska studier af öfvervägande teknisk natur. Jag vill i sådant afseende omnämna, att undervisningen i husbyggnadslära, som nu förekommer först i tekniska högskolans andra årskurs, enligt förslaget skulle med väsentligen ökadt timantal ingå redan i första årskursen, samt att ämnet byggnadsteknik, i hvilket för närvarande förekommer allenast en knappt tillmätt föreläsningskurs, för framtiden skulle jämte arkitektur i tredje och fjärde årskurserna vara fackskolans hufvudämne, en omläggning som torde komma att synnerligen fördelaktigt inverka på arkitektelevens praktiska och ekonomiska utbildning. Men icke nog härmed. De sakkunniga hafva afsett att därjämte tillföra eleverna ett ökadt mått af konstnärliga insikter och konstnärlig omdömesförmåga, dock, enligt hvad jag inhämtat, icke i vidare mån, än att den hittillsvarande proportionen mellan utrymmet för de tekniska och de estetiska studierna icke förryckes. Den tekniska utbildningen skulle sålunda komma att gå hand i hand med den konstnärliga, hvilket, enligt min mening med rätta, af afdelningen för husbyggnadskonst framhållits såsom en angelägenhet af högsta vikt. Jag finner hvad de sakkunniga så i ena som andra afseendet föreslagit vara ändamålsenligt. Det har, som mig synes med allt fog, framhållits, att det icke är nog med att eleverna bibringas solida tekniska

insikter — fordran härpå är naturligtvis oeftergiflig — utan att man äfven af det praktiska byggnadsarbetets män bör kunna begära en icke allt för ytlig kännedom om arkitektoniska skönhetsvärden och skönhetsmöjligheter. Äfven i det gråa hvardagslifvet bör ju skönheten hafva sin plats, särskildt när det kan ske utan uppoffring af praktiska och ekonomiska kraf. Det förslag till förbättring af arkitekturundervisningen vid tekniska högskolan, som framlagts af de sakkunniga, synes mig alltså i och för sig godt. Det har också vunnit högskolemyndigheternas enstämmiga gillande. Af den Chalmerska läroanstaltens myndigheter har visserligen gifvits uttryck för den farhågan att, om de sakkunnigas förslag beträffande tekniska högskolan genomfördes, denna högskola småningom skulle växa upp till en slags konkurrent till konsthögskolan. För min del kan jag dock icke finna denna farhåga berättigad, då ju en studietid af allenast fyra år uppenbarligen icke kan förslå till verkligt djupgående konstnärliga studier vid sidan af de nödiga tekniska.

Öfvergår jag nu till Chalmerska läroanstalten och undersöker, i hvad mån dess alumners intressen skulle blifva tillgodosedda genom det föreliggande förslaget — jag talar nu icke om dess detaljer — kan jag icke finna annat, än att detsamma äfven i förhållande till denna läroanstalt innebär en verklig förbättring. Den forne chalmeristen har nämligen efter genomgåendet af tekniska högskolans fjärde årskurs erhållit i såväl tekniska som konstnärliga ämnen mera ingående och omfattande kunskaper än hvad som kunnat ske vid den endast 3-åriga kursen vid Chalmers tekniska läroanstalt och blir sålunda mera jämnspelt med tekniska högskolans egna elever, hvadan den följande undervisningen vid konsthögskolan kan ordnas efter en enhetligare och mera fruktbringande plan. Visserligen måste det betraktas såsom en olägenhet, att den från den Chalmerska läroanstalten utgångna eleven skulle nödgas att, i stället för att tillbringa tre år vid konsthögskolan, vistas ett år vid tekniska högskolan och därefter två år vid konsthögskolan. Men denna olägenhet medför ju ingen tidsförlust och kan i allt fall icke anses synnerligen betydande. Den skulle dock kunna undvikas genom en förlängning af lärokursen vid anstalten med ett år, men på denna möjlighet saknar jag nu så mycket mera anledning att ingå, som något förslag i sådan riktning icke föreligger. Denna utväg kan ju vara förtjänt af att undersökas, men då, såsom jag nyss framhållit, den föreslagna anordningen i stort sedt leder till fördel för läroanstaltens elever, lärer den trängande frågan om arkitekturundervisningens ordnande icke böra uppskjutas i afbidan på en utredning, hvars resultat man nu ej kan med säkerhet bedöma. Jag vill i detta sammanhang omnämna, att under

de senaste tjugufem åren från läroanstalten utgått till konsthögskolan sammanlagdt allenast några och trettio elever.

Hvad slutligen konsthögskolan beträffar är det gifvetvis svårare att bedöma, i hvad mån det framlagda förslaget i sina stora drag kan tillfredsställa äfven dess kraf. Någon tvekan lärer dock icke kunna råda därom, att förslaget om undervisningens komplettering med kurser i byggnadskonstens teknik och ekonomi innebär en afgjord förbättring. Det är naturligtvis af högsta vikt, att eleven under sina konstnärliga studier icke tappar kontakten med det verkliga lifvet, där frågornas praktisk ekonomiska innebörd spelar och måste spela en afgörande roll. I denna punkt har heller ingen meningsskiljaktighet försports. Professor Grundström har emellertid velat göra gällande, att en 2-årig kurs vid konsthögskolan icke skulle verka tillfyllest, utan att ytterligare ett år skulle erfordras. Akademien, som ju bland sina medlemmar räknar våra främsta skapande arkitekter, har emellertid varit af en annan mening, och teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst, hvars uttalande ju äfven måste tillerkännas en icke ringa auktoritativ betydelse, har jämväl anslutit sig till de sakkunnigas förslag. Afdelningen har särskildt påpekat, att med den fylligare undervisning i tekniskt och konstnärligt hänseende, som enligt förslaget skulle meddelas redan före inträdet i akademien, mycket af det, som nu påhvilar densamma, skulle vara på förhand undangjordt. Äfven öfverintendentsämbetet har tillstyrkt de sakkunnigas förslag. Under sådana förhållanden hyser jag ingen betänklighet vid att gifva detsamma min anslutning och förordar således i enlighet därmed en 6-årig studiekurs, däraf 2 år vid konsthögskolan och 4 år vid tekniska högskolan, respektive 3 år vid den Chalmerska läroanstalten och 1 år vid tekniska högskolan. Den förkortning af studietiden för elever från tekniska högskolan, som härigenom vinnes, innebär naturligtvis en afsevärd fördel.

I förslaget ingår, att den nuvarande professorn vid konsthögskolan uti byggnadskonst skulle, med en väsentligt utvidgad undervisningsskyldighet, benämnas professor i arkitektur. Häremot har jag ingen erinran att göra.

Hvad den föreslagna nya professuren i svensk arkitekturhistoria beträffar, så är Grundström ensam om att motsätta sig densamma. Dess betydelse för arkitekturundervisningen har däremot med styrka framhållits af tekniska högskolans lärarråd, af afdelningen för husbyggnadskonst och af öfverintendentsämbetet, och de skäl, som därvid framdragits, synas mig fullkomligt öfvertygande. För mig framstår det såsom en angelägenhet af största vikt, att våra arkitekter hafva tillbörlig insikt i sitt eget lands arkitekturhistoria och kännedom om de märkligare byggnader, som i mer

eller mindre bibehållet skick kvarstå från gångna tider. Det är ju på samma mark, under samma sol och ofta nog med samma material, som de hafva att utföra sin gärning, och det är därför af en stor betydelse, att de lära sig inse värdet af och tillgodogöra sig det, som våra fäder med sina enkla hjälpmedel skapat. Det nationella, af våra naturliga förhållanden och vår lynnesläggning betingade särdraget i vår arkitektur kommer härigenom äfven för framtiden till sin rätt. Men jämväl från en annan synpunkt synes mig förslaget i denna del synnerligen beaktansvärdt. Jag syftar härmed på det stycke kulturhistoria, som våra byggnadsminnesmärken från skilda epoker representera och som det är vår skyldighet såsom kulturnation att väl känna. Jag anser följaktligen lämpligt, att undervisning i svensk arkitekturhistoria meddelas såväl vid konsthögskolan som i tekniska högskolans fjärde årskurs. Grundström har i sin reservation mot akademiens senaste framställning i ärendet framkastat att, därest det ansåges nödigt att anställa en särskild lärare i ämnet, denne icke borde vara professor, utan att en framstående specialist borde fullgöra ifrågavarande undervisning mot åtnjutande af lämpligt arfvode. Jag anser mig icke kunna biträda detta förslag. Den lärare, hvarom här är fråga, måste besitta grundliga insikter i sitt ämne, insikter som genom fortgående studier alltjämt fördjupas och förkofras. Än mer, det är icke nog med en allmän om än så noggrann kännedom om svensk arkitekturkonst, det fordras jämväl en omfattande och öfverblickande kunskap om utlandets arkitektur för att rätt kunna förstå och uppvisa dess återverkningar och återspeglingar på inhemsk mark. Med ett ord, det behöfves en historisk vetenskaplig mognad, som icke vinnes utan ett lugnt och målmedvetet arbete och som i allmänhet icke kan förväntas af en tillfälligt anställd lärare med mångahanda intressen vid sidan af sin uppgift som undervisare. Jag tillstyrker således upprättandet af en professur uti ifrågavarande ämne.

Den nuvarande professuren i byggnadskonst vid konsthögskolan skulle enligt förslaget såsom professur i arkitektur aflönas i likhet med motsvarande professur vid tekniska högskolan, det vill säga med 7,500 kronor om året med rätt till ett ålderstillägg å 600 kronor efter fem år. Löneregleringskommittén har emellertid icke velat sätta lönen vid ifrågavarande lärostol till högre belopp än 6,400 kronor, däraf 4,400 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte ett ålderstillägg efter fem år å 600 kronor. Ehuru jag icke kan finna annat än oegentligt, att professorn i arkitektur vid konsthögskolan i aflöningshänseende skulle vara sämre ställd än motsvarande befattningshafvare vid tekniska högskolan, anser jag mig dock på de af löneregleringskommittén anförda skäl icke kunna gå utöfver hvad kommittén i denna punkt hemställt. Den nuvarande professorn i

byggnadskonst bör gifvetvis vid öfvertagande af professuren i arkitektur under i öfrigt sedvanliga villkor få för åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig tiden för sitt innehafvande af professorsbefattningen i byggnadskonst.

De af de sakkunniga för den nya professuren i svensk arkitekturhistoria föreslagna aflöningsförmåner å tillhopa 4,600 kronor, däraf 2,500 kronor lön, 1,800 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, jämte rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, efter respektive fem och tio års tjänstgöring, öfverensstämma med dem, som vid 1908 års Riksdag bestämdes för de fem professorerna vid konsthögskolan i teckning, målning och landskapsmålning. Jag har härvid icke något att erinra. Då emellertid ifrågavarande befattning icke lärer blifva erforderlig förrän med ingången af undervisningsåret 1912—1913, behöfver densamma icke upprättas förr än från och med den 1 juli 1912, och hälften af de med befattningen förenade aflöningsförmåner kommer således att besparas statsverket.

De sakkunnigas förslag, att undervisning i byggnadsteknik och andra inom byggnadskonsten viktiga ämnen bör bestridas af särskildt tillkallade framstående specialister, finner jag vara välbetänkt. För detta ändamål torde böra i staten uppföras det af de sakkunniga föreslagna belopp, 3,000 kronor. Äfven i afseende å detta anslag torde besparingar uppstå under första hälften af år 1912.

Såsom en synnerligen viktig del af undervisningen i svensk byggnadskonst hafva de sakkunniga framhållit elevernas besök vid gamla byggnadsverk samt desammas afteckning och uppmätning. Det synes därför vara af vikt, att understöd af statsmedel beredes medellösa elever för deltagande i sådana studieresor, och det torde äfven vara skäligt, att särskild ersättning tilldelas den lärare, som leder dessa öfningar och därigenom tillskyndas utgifter. Den för dessa ändamål erforderliga anslagsökningen, 1,200 kronor, torde, i enlighet med hvad statskontoret hemställt, böra sammanslås med det i staten nu uppförda anslag å 1,000 kronor till elevernas studieresor och i staten vid anslaget fogas det af statskontoret föreslagna tillägg.

De villkor och bestämmelser, som 1908 års Riksdag stadgat för rätt att åtnjuta de i den då antagna nya staten för akademien för de fria konsterna och konsthögskolan upptagna aflöningsförmåner och som af Kungl. Maj:t fastställts genom nådig kungörelse den 13 juni 1908, böra äfven föreskrifvas beträffande innehafvare af professorsbefattningarna i arkitektur och i svensk arkitekturhistoria, i den mån dessa bestämmelser å dem äro tillämpliga. Särskild hänsyn bör därjämte tagas till den skyldighet att tillika undervisa vid tekniska högskolan, som enligt de sakkunnigas förslag skulle åligga

professorn i svensk arkitekturhistoria. I fråga om nämnda befattningar lärer alltså böra stadgas:

att ordinarie innehafvare af någon af dessa befattningar skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af konsthögskolan eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt innehafvaren af professuren i svensk arkitekturhistoria därjämte vara skyldig att i den omfattning, som kan varda af Kungl. Maj:t bestämd, meddela undervisning i sitt ämne jämväl vid tekniska högskolan;

att med ordinarie befattning af nu ifrågavarande slag icke må förenas sådan tjänstebefattning eller sådant uppdrag annorstädes, som akademien för de fria konsterna samt, i fråga om professuren i svensk arkitektur, jämväl styrelsen för tekniska högskolan, efter pröfning, finner inverka hinderligt för tjänstgöringen vid konsthögskolan, respektive tekniska högskolan;

att tjänstgöringspenningar icke få af befattningsinnehafvare uppbäras, under det han åtnjuter tjänstledighet, utan skola för denna tid utgå till den, som uppehåller befattningen;

att den, som af sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen jämte ortstillägget, därest sådant utgår, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten, utöfver tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att aflöning ej må utgå till tjänsteman, hvarom nu är fråga, för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest sådan tjänsteman varder afstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del af hans aflöning, som icke af akademien för de fria konsterna pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej akademien finner skäligt låta honom uppbära något däraf;

att i fråga om förhöjning i lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mera än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, och för andra för-

höjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänståldern blifvit uppnådd; börande innehafvaren af nuvarande professorsbefattningen i byggnadskonst vid öfvertagande af professuren i arkitektur tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till professorsbefattningen i byggnadskonst;

att rätt till ålderstillägg icke tillkommer den, som uppbär mer än en aflöning på akademiens stat, dock att innehafvandet af direktörsbefattningen ej utgör hinder för åtnjutande af ålderstillägg vid annan i staten upptagen tjänst;

att löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af löneförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänstålder, som berättigar honom till pension, icke må tillträda samma förhöjning;

att vid afgång från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen äfvensom ortstillägget utgå till månadens slut;

att i fråga om skyldighet att afgå från tjänsten äfvensom i fråga om rätt till pension skall gälla hvad i särskild lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvidt angår innehafvare af befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgadt; samt

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed.

Beträffande öfvergång å den nya staten torde böra meddelas i sådant afseende sedvanliga föreskrifter.

Jag tillstyrker alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels — med uteslutande ur den för akademien för de fria konsterna och konsthögskolan fastställda stat af den däri upptagna professorn i byggnadskonst jämte sagda befattning tillhörande aflöningsförmåner — i staten uppföra ej mindre en professor vid konsthögskolan i arkitektur med en aflöning af 6,400 kronor, däraf 4,400 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, med rätt att efter fem års tjänstgöring erhålla förhöjning i lönen med 600 kronor, än äfven en professor vid konsthögskolan i svensk arkitekturhistoria med en aflöning af 4,600 kronor, däraf 2,500 kronor lön, 1,800 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, med rätt

till två ålderstillägg å lönen, hvartdera å 500 kronor, efter respektive fem och tio års tjänstgöring;

dels godkänna nyss omförmälda, för åtnjutande af nämnda aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser samt förklara, ej mindre att en hvar, som med eller efter 1912 års ingång tillträder någon af ifrågavarande befattningar vid konsthögskolan, skall vara pliktig att underkasta sig nyssberörda villkor och bestämmelser, än äfven att, därest nuvarande innehafvaren af professorsbefattningen i byggnadskonst vid konsthögskolan icke före viss angifven tidpunkt anmäler, att han vill underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och han icke lagligen kan därtill förbindas, han skall varda bibehållen vid honom dittills tillkommande aflöningsförmåner, äfvensom, i den mån ej annat föranledes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit honom;

dels till bestridande af undervisning vid konsthögskolan i byggnadsteknik med flera ämnen i staten uppföra ett belopp af 3,000 kronor;

dels höja det i staten upptagna anslaget å 1,000 kronor till elevernas studieresor med 1,200 kronor till 2,200 kronor, däraf högst 400 kronor till ersättning åt läraren vid arkitektelevernas resor;

dels för genomförande af ifrågavarande förändringar i staten öka det under rubriken akademien för de fria konsterna upptagna anslag med 11,200 kronor eller från 90,750 kronor (däraf två reservationsanslag å sammanlagdt 31,900 kronor) till 101,950 kronor (däraf två reservationsanslag å tillhopa 33,100 kronor);

dels ock medgifva, att de professorerna i arkitektur och svensk arkitekturhistoria tillkommande ålderstillägg må utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg.

Hvad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på hemställan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder bifalla; och skulle nådig proposition aflåtas till Riksdagen af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.

Bilaga.

Af de sakkunniga uppgjord läroplan

för tekniska högskolans och konsthögskolans arkitekturafdelningar.

Läroämnen	Höstterminen		Vårterminen	
	förel.	öfn.	förel.	öfn.
I. Husbyggnadslära	1	6	1	6
Matematik, mindre kursen	6	4	2	1
Grafostatik och hållfasthetslära	1	—	4	3
Beskrifvande geometri	3	5	3	5
Kemiska laborationer	—	3	—	3
Frihandsteckning	—	4	—	4
Ornamentik	—	3	—	3
Summa timmar	11	25	10	25
II. Husbyggnadslära	4	9	4	9
Arkitekturens historia	2	—	2	—
Byggnadsstatik	3	—	1	3
Materiallära och materialprofning	1	3	1	3
Frihandsteckning	—	6	—	6
Ornamentik	1	3	1	3
Planmätning och nivellering	—	—	15—31 maj	—
Summa timmar	11	21	9	24
III. Arkitektur	3	12	3	12
Arkitekturens historia	1	—	1	—
Byggnadsteknik	1	6	2	6
Stadsanläggningskonst	2	—	—	—
Byggnadshygien	—	—	2	—
Ornamentik	1	3	—	3
Modellering	—	4	—	4
Summa timmar	8	25	8	25

Läroämnen	Höstterminen		Vårterminen	
	förel.	öfn.	förel.	öfn.
IV. Arkitektur	2	9	2	9
Svenska arkitekturens historia	1	—	1	—
Byggnadsteknik	2	6	1	3
Byggnadshygien	1	3	1	3
Modellering	—	4	—	4
Summa timmar	6	22	5	19
V. 1:sta årskursen vid konsthögskolan:				
Arkitektur	3	9	3	9
Svenska arkitekturens historia	1	3	1	3
Mätningar af äldre byggnadsverk	—	—	1—20 juni	—
Byggnadsteknik och andra ämnen, som föreläsas af inkallade specialister	1	—	1	—
Summa timmar	5	12	5	12
VI. Täflingsklassen:				
Arkitektur	—	3	—	3
Svenska arkitekturens historia	—	3	—	—
Mätningar af äldre byggnadsverk	—	—	1—20 juni	—
Byggnadsteknik och andra ämnen, som föreläsas af inkallade specialister	1	—	1	—
Summa timmar	1	6	1	3